

Davorin Ježić

DOGODILO SE U VINODOLU 1943—1945, OD KAPITULACIJE ITALIJE DO OSLOBOĐENJA

1943. godina

RUJAN

8. 09. — Objavljena je kapitulacija Italije i u svima vinodolskim mjestima zavladała je radost i sve organizacije NOP-a pripremale su se da dočekaju borce NOV i POH i s njima podijele radost oslobođenja od talijanskog okupatora. Pod pritiskom događaja, naroda i boraca okupator se počeo povlačiti prema Sušaku.

9. 09. — U toku dana NOO-i, ranije osnivani i aktivni, počeli su preuzimati svu vlast u mjestima Vinodola.

9. 09. — Iz Selaca su iz uvale Slana u jedrenjacima povukli se četnici, koji su tu bili smješteni pod zaštitom okupatora, i otputovali prema Baški i dalje prema otoku Lošinju.

10. 09. — Crikvenica postaje sjedište Okružnog komiteta KPH, Okružnog komiteta SKOJ-a i Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje i svih ostalih okružnih ustanova.

10. 09. — Počela je dobrovoljna mobilizacija za NOV i POJ na oslobođenom području i osnivanje novih bataljona i brigada XIII primorsko-goranske divizije.

10. 09. — Osnovane su komande mjesta u Bribiru i Triblju.

10. 09. — Osnovan je Općinski NOO Tribalj. Za predsjednika je izabran Mate Ropac, pomorski kapetan.

11. 09. — Odvaja se Mornarička četa iz sastava Komande mjesta Crikvenica i osniva Samostalna mornarička četa, ali sve do 23. rujna Jure Bonači je komandant Komande mjesta Crikvenica i Samostalne mornaričke čete.

11. 09. — Novi Vinodolski postaje glavna partizanska luka za otpremu ratnog plijena iz Sušaka u šumsko područje. U Vili »Meniga« smještena je Komanda luke, kao mornarički lučko-operativni centar.

12. 09. — Okružni NOO za Hrvatsko primorje proglasom objavljuje oslobođenje od talijanske okupacije i poziva Primorce u NOV i POJ za konačno oslobođenje.

12. 09. — U Crikvenici održana velika narodna skupština za cijeli Vinodol na kojoj su govorili Andrija Hebrang, sekretar CK KPH, Mladen Iveković u ime ZAVNOH-a, Veljko Kovačević, komandant XIII primorsko-goranske divizije, Vlado Car u ime Okružnog komiteta SKOJ-a za Hrvatsko primorje i Danica Matanović u ime AFŽ-a.

13. 09. — Održava se smotra novoosnovane 4. brigade XIII primorsko-goranske divizije u šumskom području Mošuna. Štab brigade i 1. bataljon

formirani su u Crikvenici, 2. bataljon u Novom Vinodolskom, 3. bataljon u Selcima, a 4. bataljon u Hreljinu. Brigada je brojila oko 2000 ljudi. Komandant brigade bio je Jovo Lončarić, a politički komesar Nikica Radulović.

13. 09. — Upućen proglas omladini Hrvatskog primorja od Okružnog odbora USAOH-a za Hrvatsko primorje povodom oslobođenja od talijanske okupacije i poziv za stupanje u redove NOV i POJ za konačno oslobođenje naše domovine.

13. 09. — Započela rad u Crikvenici prijenosna radio-stanica kojom je rukovodio prvo dr Hrvoje Iveković, a poslije njega prof. Vinko Antić.

13. 09. — Tiskara u Crikvenici tiskala je Odluku o prisajedinjenju Istre domovini koju je objavio Okružni NOO za Istru, a iz Pazina ju je donio prvoborac Ljubo Drndić, član toga NOO-a.

14. 09. — Rijeku zaposjeli njemački okupatori.

15. 09. — Počela je u Crikvenici djelovati Komada primorskog područja, a komandant je Josip Cuculić iz Hreljina.

15. 09. — Održava se u Novom Vinodolskom konferencija istaknutih prvaka HSS-a za Hrvatsko primorje. Usvojen je tekst o njihovu uključivanju u NOP.

15. 09. — Njemačke trupe prodrle iz Rijeke u Sušak i okupirale ga. Istodobno je njemačka avijacija bombardirala Sušak.

Sredinom rujna

Sredina rujna. U novoosnovane mornaričke jedinice uključeni su svi veći plovni objekti s područja Vinodola. Jedan od najvećih bio je kuter »NOVIGRAD« iz Novog.

Osniva se u Bribiru Radna omladnska četa za pomoć obiteljima boraca i svima onima kojima treba pomoć (stari i nemoćni), a posebna pomoć borcima NOVJ, kada oni dolaze na ovo područje, kao i pozadinskim vojnim organima i organizacijama NOP-a.

18. 09. — Proglas inicijativnog Okružnog odbora AFŽ-a za Hrvatsko primorje povodom oslobođenja od talijanske okupacije i pozivanje žena da pristupaju u AFŽ te pojačaju svoj rad u borbi za konačno oslobođenje.

18. 09. — U Crikvenici održan crkveni obred i svečana komemoracija na grobovima palih boraca NOV i POJ.

19. 09. — Umro Milan Mataija, raniji član Kotarskog komiteta KPH za Novi, predsjednik Kotarskog NOO-a Novi, te član ZAVNOH-a, jedan od organizatora ustanka u Vinodolu.

19. 09. — Održana u Domu prosvjete u Selcima komemoracija četvorici palih boraca: Ivanu Jeličiću-Tominčiću, Andriji Antiću-Komboliću i Vinku Lončariću-Stojiću — Selčanima, te mjesnom liječniku dru Mati Sobolu, poznatom partizanskom liječniku.

19. 09. — Komanda primorskog područja bazu za smještaj cjelokupnog ratnog plijena po kapitulaciji Italije organizirala je u rajonu Mošuna sa stalnim centrom veza.

19. 09. — Na sastanku Štaba XIII primorsko-goranske divizije u Novom Vinodolskom osnovan je Operativni štab za Istru. Iz Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske bili su prisutni dr Vladimir Bakarić, politički komesar i Bogdan Oreščanin, član GS-a s grupom oficira.

20. 09. — Savo Vukelić, komandant novoosnovanog Operativnog štaba za Istru i Josip Skočilić Jakovljević, politički komesar krenuli su iz Novog Vinodolskog za Pazin, gdje su trebali uspostaviti štab.

20. 09. — ZAVNOH objavio poznatu Odluku o sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i ostalih okupiranih krajeva Hrvatskoj.

20. 09. — U kući Brozović-Balej (tzv. »Abukatovo«) u Bribiru, organiziran tečaj za članove SKOJ-a kotara Novi i Crikvenica. (U spomenutoj kući bila je smještena i prihvatna bolnica za partizanske ranjenike.)

20. 09. — U organizaciji Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje djeluje u Bribiru i tečaj za članove KPJ-u.

22. 09. — Počela 6. neprijateljska ofenziva. (Počeo napad neprijatelja na snage NOVJ u Slovenskom primorju, Hrvatskom primorju, Gorskom kotaru, Žumberku, Dolenjskoj i Notranjskoj.)

23. 09. — Komanda mjesta Crikvenica i Komanda mjesta Novi (svaka za svoje područje) izdale su identičan proglas o prijavi i odjavi »stranaca« (doseljenici, izbjeglice, logoraši, kao i službene osobe raznih ustanova na proputovanju) s upozorenjem da će prekršitelji ove Naredbe biti izvedeni pred vojni sud.

23. 09. — Na moru između Crikvenice i otoka Krka (prema Glavini) neprijateljski avion napao borbeni čamac »Partizan I«. S broda je otvorena mitraljeska vatra, pa se zbog toga avion povukao.

23. 09. — U sjevernoj Italiji Mussolini pod njemačkom kontrolom sastavio republikansku fašističku vladu u Firenzi.

24. 09. — Samostalna mornarička četa osnovana u Crikvenici dobiva naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske naziv Komanda mornarice za Hrvatsko primorje i Istru.

24. 09. — U Crikvenici u zgradi bivšeg Sokolskog doma (tada Dom kulture) otvorena III izložba umjetničkih slika, fotografija i štampe iz NOB-a u organizaciji AGITPROP-a Centralnog komiteta KP Hrvatske. Izložbu je otvorio Petar Komadina, predsjednik Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, a predavanje »Kulturno stvaralaštvo u šumi« održao prof. Vladimir Vid Švalba. Nakon dva dana proširena je novom serijom fotografija sa osnivačke skupštine ZAVNOH-a i Zemaljske konferencije AFŽ-a, kao i sa slikama žetvene kampanje.

24. 09. — Izvršen desant na četnike u Lošnju. Pri desantu sudjelovali i borci Bataljona »Matija Gubec« i Komande mornarice za Hrvatsko primorje i Istru u Crikvenici.

25. 09. Osnovan privremeni Pokrajinski NOO za Istru, koji je u povodu priključenja Istre Hrvatskoj uputio proglas istarskom narodu, 26. rujna.

27. 09. — Dr Ivan Ribar, predsjednik AVNOJ-a govori na narodnom zboru u Domu prosvjete u Selcima o razvoju NOB-a i borbi naših naroda za oslobođenje. Tih rujanskih dana boravio je u Selcima kod dr Svetozara Ritiga u namjeri da zajednički posjete krčkog biskupa dra Josipa Srebrnića, kako bi ga pobliže upoznali sa ciljevima NOB-a i NOP-a.

30. 09. — Stigao u Crikvenicu parobrod »Istria« iz Umaga s teretom od 260 kvintala pšenice. Parobrod su zaplijenili Nijemcima borci III bataljona 2. Istarske brigade. Pšenica je predana Komandi primorskog područja, a brod »Istria« je ušao u sastav naše Ratne mornarice.

LISTOPAD

1. 10. — Održana konstituirajuća sjednica novoimenovanog članstva Općinskog NOO-a Crikvenica. NOO je imao 10 članova, a predsjednik je bio Ivan Knez, mlinar, a tajnik Ivan Car.

Prvih dana

Kotarski NOO Novi organizirao je u selu Valač (Gornji Zagon) dopremu i uskladištenje većih količina duhana, živežnih namirnica i sanitetskog materijala kao rezervu, s obzirom na namjere Nijemaca da okupiraju Hrvatsko primorje.

2. 10. — U Bariju u Italiji osnovana baza NOVJ.

7. 10. — Dvije brigade XIII primorsko-goranske divizije sastavljene pretežno od novomobiliziranih boraca NOVJ doživjele su poraz u borbama kod Hreljina, kada je tamo prodro njemački 901. oklopni puk. Snage 71. njemačke pješadijske divizije su nakon borbe kod Hreljina u poslijepodnevnim satima okupirale Crikvenicu.

7. 10. — Narod napušta Crikvenicu za vrijeme dolaska Nijemaca, te se više dana zadržava u obližnjim selima, dok se neki povlače u planinske predjele.

7. 10. — Na cesti Tribalj—Drivenik ispod sela Ropci borci Komande mjesta Tribalj uništili su njemački tenk s posadom.

7. 10. — Njemački okupatorski vojnici ubili su dvije Selčanke Mariju Jeličić i Mariju Lončarić, kada su se barkom vraćale kući sa svojih poljoprivrednih zemljišta na otoku Krku.

8. 10. — Nakon njemačke okupacije Crikvenice sjedište organizacija NOP-a okruga Hrvatskog primorja postaje Novi Vinodolski.

9. 10. — Srušeni su mostovi u Crikvenici i Novom Vinodolskom i prekopana je cesta između Novog Vinodolskog i Senja.

12. — 15. 10. — Održano Drugo zasjedanje ZAVNOH-a u Plaškom, na kome je donesen Pravilnik o unutarnjoj organizaciji i radu ZAVNOH-a, Rezolucija ZAVNOH-a i upućen Proglas narodu Hrvatske. Od Vinodolaca su sudjelovali: inž. Nikola Brozina, Franjo Borić, Vladimir Car, Pero Komadina, Mate Kršul, Šimun Marušić, Vlado Matetić i Tomo Strizić.

13. 10. — Talijanska vlada Badoglija objavila rat Njemačkoj.

15. 10. — Narodnooslobodilački odbor Selce objavio je poznati proglas građanstvu, kojim se opominju pojedinci, da ne misle da poslije okupacije Crikvenice u Selcima vlada bezvlašće, pa se između ostalog ističe: »Tko ne poštuje vlast NOO-a i radi protiv NOB-e i narodnih interesa... snositi će odgovarajuće posljedice.«

16. i 17. 10. — Održan je u Moskvi VI sveslavenski kongres. Plenum kongresa poslao je borcima NOVJ pozdrav poštovanja, divljenja i solidarnosti.

18. 10. — Formiran Štab Mornarice NOVJ.

19. 10. — Šest njemačkih aviona »štuka« bombardiralo je Novi Vinodolski. Poginulo je šestero osoba, a šest je ranjeno. Potpuno je porušeno 19 kuća, a oštećeno dvostruko više.

19. 10. — U Moskvi održana konferencija ministara vanjskih poslova SSSR-a, SAD i Velike Britanije (Molotov, Hull, Eden) o politici triju ze-

malja prema Njemačkoj po završetku rata. Sporazum o suđenju fašističkih ratnih zločinaca. (Konferencija trajala do 30. 10. 1943.)

25. 10. — Umro u Zagrebu Mirko Balen, prvoborac iz Krmpota, kamo je bio ilegalno otpremljen, kao borac NOVJ, na liječenje.

25. 10. — Održano savjetovanje plenuma Okružnog odbora AFŽ-a za Hrvatsko primorje, osim sa područja Sušaka i Kastva čiji predstavnici iz objektivnih razloga nisu mogli prisustvovati.

26. 10. — Naredbom Štaba Mornarice NOVJ koji je počeo djelovati u Hvaru Komanda mornarice za Hrvatsko primorje i Istru dobiva naziv »Štab 1. pomorskog sektora«. Sjedište štaba je tada u Senju.

27. 10. — Grupa neprijateljskih vojnika provukla se kroz šumu i upala u Mošune, te zapalila jedan magazin, a zatim se povukla, ali su je kod Jasenka dočekali borci XIII primorsko-goranske divizije i razjurili.

Pod kraj mjeseca

Otvorena je u Novom Vinodolskom u Domaćinskoj škali (danas Osnovna škola »Ivan Mažuranić«) izložba AGITPROP-a CK KP Hrvatske s istim sadržajem kao i u Crikvenici do njemačke okupacije.

STUDENTI

1. 11. — U Moskvi SSSR, SAD, Velika Britanija i Kina objavili deklaraciju o ciljevima Ujedinjenih naroda.

2. 11. — Okružni NOO za Hrvatsko primorje konstatirao na svojoj sjednici da je evakuacija svih vrsta robe i hrane izvršena na oslobođenom području i naredio da se prave zemunice radi što boljeg i sigurnijeg smještaja.

7. 11. — Održana proslava oktobarske revolucije u Domu prosvjete u Selcima. Od Kotarskog komiteta KPH Crikvenica proslavi je prisustvovao Bernard Brnabić (Poldo), a od Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica Drago Barac.

10. 11. — Štab 1. pomorskog sektora naredbom Štaba Mornarice NOVJ dobiva naziv »Štab 2. pomorskog sektora«.

13. 11. — U Grižanima su Nijemci zapalili dvije kuće, u kojima su svojevremeno borci NOVJ imali stražarnicu i ambulantu; Nijemci odlaze iz Crikvenice u obližnja mjesta, kao Sv. Jelenu (Dramalj), Sv. Jakov (Jadrano) i Drivenik gdje pljačkaju.

13. 11. — Nijemci su okupirali Lošinj.

13. 11. — AGITPROP Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje smjestio se u selu Plužnice (Gornji Zagon) i nastavio svoje djelovanje.

13. 11. — Njemačka okupatorska vojska nakon dobivenog pojačanja prodrla je iz Crikvenice u Selce, sa ciljem prodiranja prema Novom Vinodolskom.

13. 11. — Nekoliko sati prije njemačkog kopnenog napada prilazi novljanskoj luci njemački ratni brod »Ta 34«. Četa komande mjesta Novi na čelu s komandirima Pavom Filipović spriječila je mitraljeskom i pušcanom vatrom ulazak ovog broda u novljansku luku.

13. 11. — Jedinice njemačke 71. divizije u poslijepodnevnom satima prodrle su iz Crikvenice, Selaca i Triblja i zauzele Novi Vinodolski.

13. 11. — I brigada XIII divizije u toku noći izvršila je fingirani napad na Nijemce u Novom Vinodolskom.

Jedna četa I brigade koja je bila na položaju kod Grižana vodila je borbu s Nijemcima, koji su nadirali motorizacijom na cesti Grižane—Bribir. Uništen je jedan neprijateljski tenk. Neprijatelj je jačim snagama prokrčio put prema Bribiru i spojio se sa snagama što su okupirale Novi Vinodolski.

14. 11. — Komanda mjesta Novi nakon prodora Nijemaca u Novi Vinodolski smjestila se u selo Plužnice, da bi se zatim nakon nekoliko dana povukla u krmopotska sela.

14. 11. — Nijemci su s tri mala tenka i nešto pješadije pokušali iz Novog Vinodolskog krenuti ogulinskom cestom prema Bateru, ali su odbijeni nakon kraće borbe sa I brigadom XIII primorsko-goranske divizije NOVJ.

16. 11. — Nijemci u jačini od 150 vojnika krenuli su iz Novog Vinodolskog i oko 100 vojnika iz Bribira prema položaju I brigade XIII primorsko-goranske divizije NOVJ, ali su nakon duže borbe i protunapada boraca NOVJ odbijeni na svoje polazne položaje. U toku noći izvršen je ponovno fingirani napad naših jedinica na Novi Vinodolski, ali bez rezultata.

21. 11. — Oko 9 sati ujutro Nijemci napuštaju Novi Vinodolski, pa tako priobalno područje kotara Novi zajedno s Bribirom ponovno postaje slobodni teritorij.

21. 11. — Borci XIII primorsko-goranske divizije poslije povlačenja neprijatelja iz Novog Vinodolskog nadiru za njime u pravcu Grižana i Triblja. U Novi Vinodolski se vraćaju sve kotarske i općinske ustanove Novog i dio Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje.

21. 11. — Jedinice I udarne brigade XIII primorsko-goranske divizije NOVJ izvršile su napad na Crikvenicu, koji nije uspio.

22. 11. — Nijemci su napustili Crikvenicu ostavivši tamo slabiju posadu oružnika. U toku večeri ponovo se u nju vraćaju, utvrdivši se pritom i u Križišću, Plasama i Zlobinu.

22. 11. — U Crikvenicu dolaze ustaše — crna legija i domobrani.

25. na 26. 11. — Borci I brigade XIII primorsko-goranske divizije u noći izvršili fingirani napad na Crikvenicu. Zbog jakih njemačkih tenkovskih snaga prekinuli su napad i povukli se.

27. 11. — Poginuo na Glamočkom polju legendarni sekretar CK SKOJ-a Ivo Lola Ribar, kada se kao šef prve vojne misije NOV i POJ trebao prevesti avionom u Štab savezničke komande za Sredozemlje.

28. 11. — Započela konferencija u Teheranu između Roosevelta, Staljina i Churchilla, na kojoj je među ostalim donesen zaključak o pomaganju partizanskih snaga u Jugoslaviji i započelo sporazumijevanje o podjeli interesnih sfera. Konferencija je zaključena 1. prosinca 1943.

29. i 30. 11. — Drugo zasjedanje AVNOJ-a održano u Jajcu. AVNOJ je prerastao iz općepartijskog i političkog rukovodstva NOP-a na osnovi borbom posvjedočene volje svih naroda Jugoslavije u vrhovno zakonodavno i izvršno predstavničko tijelo naroda Jugoslavije. Josip Broz Tito izabran je za predsjednika tada osnovanog Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i proglašen maršalom. Na drugom zasjedanju AVNOJ-a udareni su temelji Demokratske Federativne Jugoslavije.

30. 11. — Josip Broz Tito primio delegaciju vijećnika iz Hrvatske, među kojima su bili i vijećnici iz Vinodola.

30. 11. — Predsjedništvo AVNOJ-a potvrđuje odluke ZAVNOH-a o priključenju — sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i jadranskih otoka matici zemlji, a preko nje Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji.

Krajem mjeseca

Pripadnici NOP-a s područja Crikvenice u suradnji sa strojarom »Balenove« električne centrale u Crikvenici Ivanom Stipaničićem onesposobljavaju za rad električnu centralu.

PROSINAC

1. 12. — I bataljon I brigade XIII primorsko-goranske divizije izvršio je u toku noći ponovni napad na neprijateljski garnizon u Crikvenici, kojom prilikom su ranjena dva neprijateljska vojnika.

3. 12. — Brdskim topom jedinica NOVJ tučeni su neprijateljski položaji kod Crikvenice. Ubijena su dva Nijemca, dok je jedan ranjen.

7. 12. — I bataljon XIII primorsko-goranske divizije kod Drivenika odbija nastup neprijateljske patrole jačine od 30 vojnika.

8. 12. — Narod Hrvatskog primorja obaviješten je opširno o Drugom zasjedanju AVNOJ-a i o donešenim odlukama putem »Primorskog vjesnika«.

8. 12. — Neprijateljska okupatorska vojska granatama tuče područje Grižana, Belgrada i Triblja.

15. 12. — Počelo pretkongresno natjecanje omladine na području kotara Novi u organizaciji Kotarskog odbora USAOH-a za kotar Novi.

16. 12. — Održana konferencija agronoma u Otočcu u vezi s obradom zemlje i potrebom jarog sjemena za proljetnu i ljetnu sjetvu 1944. godine.

18. 12. — Jedna četa I bataljona I brigade XIII primorsko-goranske divizije bila je u zasjedi između Crikvenice i Kraljevice, te je zarobila jednog i ubila jednog neprijateljskog vojnika.

19. i 20. 12. — U Novom Vinodolskom održana je u zgradi Domaćinske škole konferencija prosvjetnih radnika s područja Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje. Konferenciji je prisustvovalo 60 delegata — predstavnika kotara Kraljevice, Crikvenice, Novoga, Senja, te Krka i Raba. Raspravljani su se razni stručni problemi.

24. 12. — Njemačka okupatorska vojska stigla u drivenička sela. Pljačkali su sve do čega su došli. Narod preko NOO-a poziva borce NOVJ, da ga zaštite od pljačkaša.

29. 12. — Okupator iz Crikvenice upada u Selca i pljačka i od tada češće upada u Selca.

29. i 30. 12. — Održano u Ledenicama — Polju prvo savjetovanje Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje kojem opravdano nisu prisustvovali predstavnici kotara Krka, Raba i Paga. Raspravljalo se o zaključcima historijskog zasjedanja AVNOJ-a, i drugim pitanjima. Između ostalog je zaključeno, da se raspišu izbori za NOO za drugu polovicu veljače 1944. (S obzirom na prodor Nijemaca na oslobođeni teritorij Hrvatskog primorja ovi izbori nisu održani.)

31. 12. Završio je tečaj ruskog jezika, koji je sa neznatnim prekidima poslije prodora Nijemaca i ustaša u mjesto djelovao od početka listopada 1943. u Novom Vinodolskom u organizaciji Propodjela Kotarskog NOO-a

Novi. Tečaj je bio dobro organiziran i posjećivali su ga mještani, a održavao se u zgradi Domaćinske škole. Tečaj je vodila i za njega se brinula prof. Radmila — Rada Petrić, rođena Karamatijević. Ni Nijemci ni ustaše o tom tečaju nisu nikada ništa doznali, iako su neki polaznici tečaja i sama prof. Radmila Petrić ostali u Novom Vinodolskom pod njemačkom okupacijom i prema svojim mogućnostima radili za NOP.

Krajem mjeseca

Franjo Starčević, član Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje zamijenio je Josipa Cuculića na dužnosti komandanta Komande Primorskog područja.

Krajem mjeseca

Iz uvale Havišće kod Jadranova počela je djelovati partizanska veza morskim putem za vrijeme njemačke okupacije (do oslobođenja) na otok Krk — Punta Slivno.

1944. godina

SIJEČANJ

4. 01. — Vrhovni štab NOV i POJ naredio je štabu Mornarice NOVJ, da otok Vis brane dvije brigade jačine 2500 ljudi.

6. 01. — Predsjednik NKOJ-a i vrhovni komandant NOV i POJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio je proglas svim vojnicima, oficirima i podoficirima i svim osobama koje se nalaze u službi okupatora da napuste neprijateljske redove i pređu na stranu NOVJ.

6. 01. — Uputstvo za rad općinskih, kotarskih i okružnih sudova donio je 22. XII 1943. Odjel za sudstvo i upravu ZAVNOH-a, a bilo je primljeno na području kotara Novi i Crikvenica ovog dana.

9. 01. — Nijemci i domaći izdajice upadaju u Selca i osim tri barke i uništenjem dva bunkera zapalili su kuće Nikole i Tome Lončarića, a prostore Hrvatske pučke knjižnice i inventar znatno oštetili.

10. 01. — Održano savjetovanje Kotarskog NOO-a Crikvenica o političkoj situaciji na terenu. Savjetovanje održano u Grižanama u selu Blaškovići. Predsjedavao je Miha Marušić, tada potpredsjednik KNOO-a. Savjetovanju su prisustvovali osim članova NOO-a predstavnici USAOH-a i AFŽ-a, kao i Ljubo Marušić, sekretar Kotarskog komiteta KPH Crikvenica. Raspravljena su aktualna pitanja. Tada je, između ostalog, zaključeno da organ narodne vlasti u Triblju ima naziv Općinski NOO.

12. 01. — Održana prva konferencija Kotarskog komiteta KPH za kotar Novi u Novom Vinodolskom u kući obitelji Mataija, na staroj Zagrebačkoj cesti, danas Ulica oktobarske revolucije (Lukavice).

12. 01. — Nijemci provalili u kuću časnih sestara u Crikvenici i odnijeli rubeninu i dr., pokušavši tu pljačku bezuspješno prebaciti na partizane.

12. 01. — Pri ZAVNOH-u u Otočcu održana konferencija PROP-odjela radi izmjene iskustva i svrsishodnijeg djelovanja. Izvještaj o radu u Hrvatskom primorju podnio Vladimir Vid Švalba, koji je po povratku u Novi Vinodolski o tome upoznao društveno-političke radnike.

15. 01. — U Sv. Jeleni (Dramalj) došlo je do izdaje članova NOO-a. Slavo Jurić, tajnik NOO-a je uhapšen. Predsjednik Andrija Blažić prešao je na oslobođeni teritorij. Slavko Jurić iz zatvora poručuje«, da se morska veza sa Sv. Jakovom (Jadranovo) i Krkom prekine za nekoliko dana, dok se stvar ne raščisti«, jer kod njega (Jurića) nije pronađen nikakav materijal.

17. 01. — U toku proteklih 15 dana imala je I brigada XIII primorsko-goranske divizije manje borbe na sektoru Crikvenice.

18. 01. — Snage njemačke 114. lovačke divizije zauzele Otočac.

19. 01. — Snage njemačke 114. lovačke divizije zauzele Senj.

19. na 20. 01. — U noći Novi Vinodolski napuštaju snage NOVJ, odnosno Komanda mjesta Novi, te Kotarski NOO i Općinski NOO Novi i sva rukovodstva društveno-političkih organizacija, kao i dijelovi Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, koja su bila u Novom smještena. S njima se povlače i članovi općinskog NOO-a Selce.

20. 01. — Hitlerove elitne jedinice koje se prebacuju iz Grčke na talijansku frontu nakon što su jakim snagama iz pravca Otočca stigle u Senj okupiraju ponovno Novi Vinodolski. Tu se zadržavaju, zapravo prolaze kroz njega od 20. do 30. siječnja.

Sredinom mjeseca

Slovenska glumačka družina na putu za Dalmaciju održala je priredbu u Novom Vinodolskom.

Sredinom mjeseca

Jedinice Drugog pomorskog sektora napale su parobrod »Slaviju«, kako bi onemogućile okupatoru plovidbu na pruzi Vrbnik—Rijeka.

Sredinom mjeseca

U toku prve polovice mjeseca na područje Crikvenice—Sušaka stigli su dijelovi 162. njemačke turkestarske divizije i zamijenili 71. njemačku diviziju u Crikvenici.

Sredinom mjeseca

Održava se pomorska veza preko Kačjaka (Crikvenica) s otokom Rabom, Pagom, te Olibom kod Zadra za potrebe NOB.

20. 01. — Vrhovni štab NOV i POJ donio je odluku da se za obranu Visa angažiraju 26. divizija NOVJ i osnovne snage Mornarice.

20. 01. — Okružni NOO za Hrvatsko primorje smjestio se privremeno u ledeničkom selu Bulići, Kotarski NOO Novi u Krmpotskoj Luci, kao i sve kotarske ustanove, dok se Kotarski komitet KPH Novi smjestio u šumskom području Kurin, a Općinski NOO Novi smjestio se u selu Plužnice, kao i Općinski NOO Selce (kotar Crikvenica).

21. 01. — Udarne brigada XIII primorsko-goranske divizije zaposjela je cestu Senj—Novi Vinodolski. Kad je naišla 114. njemačka pješadijska divizija (nastupajući cestom) neprijatelj je bio tučen, branio se i probijao stalno prema Novom od jutra do mraka, kada je uspio proći za Novi. Bilo je 3000 vojnika sa 250 motornih vozila i 400 konja sa upregom, 30 tenkova, 2 baterije topova i jedna četa biciklista. Neprijatelj je imao 120 mrtvih, i 160 ranjenih. Ubijeno je 50 mula i konja, te uništeno više vozila.

23. 01. — II bataljon 1. udarne brigade XIII primorsko-goranske divizije dobio je zadatak da poruši cestu Ledenice—Mošune, što je djelomično

i uspjelo, i da spriječi neprijateljski prodor iz Novoga prema Mošunama. IV bataljon i seljani sela Kal trebali su porušiti cestu Novi—Breze i kontrolirati sektor iznad Ledenica, Novog i Bribira, te spriječiti neprijateljski prodor prema Mošunama, što je djelomično i uspjelo.

26. 01. — II bataljon 1. udarne brigade XIII primorsko-goranske divizije krenuo je cestom Mošune—Jasenak, gdje se susreo s neprijateljem, tzv. lovačkim bataljonom Nijemaca, koji se sastojao od pješadije i manjeg dijela motorizirane jedinice jačine 500 vojnika. Na Maloj Javornici i Bijeloj Dragi započela je borba. Neprijateljske namjere bile su probiti se za Mošune i Novi Vinodolski. Neprijatelj je jurišao nekoliko puta i, koristeći noć, uspio se probiti prema Mošunama.

27. 01. — U Plužnicama tiskan je »Primorski vjesnik« broj 103, čiji je uvodnik posvećen 20. godišnjici Lenjinove smrti. Istog dana održana je svečana akademija u Plužnicama na kojoj su govorili Andrija Toljan, tajnik Kotarskog NOO-a Novi i prof. Vinko Antić, tajnik Općinskog NOO-a Selce.

30. 01. — Posljednje Hitlerove jedinice koje su se prebacivale iz Grčke na talijansku frontu napuštaju Novi Vinodolski, pa on ponovno postaje slobodan.

30. 01. — Održan je skup u Ledenicama—Polju kojem je prisustvovalo 80 osoba. Cilj skupa bio je upoznavanje naroda o mogućnoj okupaciji Nijemaca.

Krajem mjeseca

Dr Uroš Jakša, poznati partizanski liječnik i član Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, ispituje na terenu stanje zdravstva, broj liječnika, bolničara i primalja radi bolje organizacije zdravstvene službe.

VELJAČA

01. 02. — Osnovan je XI korpus NOVJ. Njegovo jezgro činile su 13. primorsko-goranska divizija i nedavno formirana 35. lička divizija, a nešto kasnije i 43. istarska divizija.

03. 02. — Održan je u Novom Vinodolskom zbor kojem je prisustvovalo 250 osoba radi informiranja o političkoj situaciji.

04. 02. — Novi Vinodolski okupirale jedinice 392. legionarske tzv. Plave divizije.

06. 02. — Jedna brojčano pojačana četa 392. legionarske njemačke divizije iz garnizona Novi Vinodolski stacionirana je u Bribiru, selo Sv. Vid. Četa se smjestila po privatnim kućama, a njihovih 30-ak konja smjestili su po štalama seljana.

07. 02. — U Monopoliju (Italija) uspostavljena je baza Ratne mornarice NOVJ.

09. 02. — Za prijenos hrane i municije dala je do tada omladina Krm-pota 995 radnih dana, a za uređenje partizanske bolnice 159 radnih dana.

10. 02. — Formiran sud Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje u koji su ušli: predsjednik Ante Vrkljan, a kao članovi Ivan Barbalić i Vlado Nikšić (svi članovi Okružnog NOO-a). Za sudskog referenta imenovan je dr Fedor Olenković.

13. 02. — Njemačka okupatorska vojska po Novom Vinodolskom i Bribiru pljačkala je narodu sijeno.

Jednog pripadnika 392. legionarske divizije, koji je tražio sijeno u bri-birskom selu Sv. Vid, zarobili su politički radnici, pa je sretan krenuo s njima u šumu.

14. 02. — Jedinica njemačke okupatorske vojske, zajedno s oružnicima NDH, iznenada napada na zgradu Osnovne škole u Grižanima, gdje su aktivisti Kotarskog NOO-a Crikvenice imali sastanak s narodom. Tom prilikom su poginuli Ludvig Hreljac, član KK KPH Crikvenica, Ivan Car Japica, tajnik KNOO-a Crikvenica, Ivan Car Pamprla, član KNOO-a, Petar Car, zapovjednik relejne stanice, Ante Barbalić, član suda KNOO-a Crikvenica i Andrija Blažić, predsjednik NOO-a Sv. Jelena (Dramalj).

14. 02. — Protiv Franje Borića iz Crikvenice, člana ZAVNOH-a pokrenuta istraga od suda Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje zbog toga što je upleten u rad reakcije u povodu primanja ustaške aprovizacije (opskrbe naroda hranom na okupiranom području) naroda na poluoslobođenom području. Istražni postupak je obustavljen.

Prva polovina

U toku mjeseca ponovo je u Bribiru organizacija SKOJ-a oformila omladinsku borbenu grupu, koja je izvršila više uspješnih akcija. Komandir je bio Franjo Dražić-Cunjko.

Prva polovina

Njemačka okupatorska vojska i ustaške vlasti na okupiranom i poluoslobođenom teritoriju razvili su snažnu neprijateljsku propagandu za primanje ustaške aprovizacije (opskrbe). Prilikom održavanja masovnih sastanaka po selima, naročito Bribira, raspravljalo se o tome zašto se hrana neće primiti. Narod Bribira je zaključio, iako mu je hrana bila neophodno nužna, da od ustaških vlasti neće primati hranu.

Prva polovina

Kotarski NOO Novi, Općinski NOO Novi, Općinski NOO Bribir, te sve kotarske ustanove odlaze na šumsko područje i djeluju s oslobođenog područja, gdje od ranije djeluju općinski NOO-i Zagon, Ledenice i Krmpote.

Prva polovina

Njemačka vojska, okupiravši Novi Vinodolski, strahovito je onečistila hotele »Lišanji« i »San Marino«, te ostale zgrade u kojima je boravila. Novljanski park pretvorili su u prostor za ispašu konja.

16. 02. — Održano okružno savjetovanje PROP-odjela za Hrvatsko primorje u Griško-belgradskoj šumi. Raspravljani su svi oblici propagande na oslobođenom i neoslobođenom području. Toj konferenciji prisustvovali su i predstavnici kotara Crikvenica i kotara Novi.

19—20. 02. — Na Matić Poljani, u poznatom bjelolasičkom maršu, iznemogli od gladi i studeni na snježnoj mečavi ostavilo je svoje živote 26 boraca 2. brigade XIII primorsko-goranske divizije, među kojima je bilo i boraca iz Vinodola.

22. 02. — Predsjednik engleske vlade Winston Churchill u svom govoru u engleskom parlamentu izrazio priznanje uspjesima NOVJ i njenom vrhovnom komandantu maršalu Titu.

23. 02. — Službena vojna misija SSSR-a, na čelu sa generalom Kornjejevom, stigla u Vrhovni štab NOV i POJ.

24—27. 02. — Održan je prvi kongres liječnika Hrvatske — sudionika u NOVJ. Počeo je rad u Glini, ali je zbog nadiranja njemačkih jedinica i ustaša nastavio u Topuskom, a završio u Slunju.

27. 02. — ZAVNOH je dodijelio Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru novčanu pomoć za nabavu sjemena za proljetnu sjetvu. Mogućnost dobave sitnog sjemena u to vrijeme postojala je iz Istre, a krumpira iz Gorskog kotara.

27. 02. — Iz Bribira uspjelo je akcijom omladinske organizacije prebaciti u NOVJ 16 legionara s potpunom pješadijskom ratnom spremom, tj. s dva puškomitraljeza i s puškama. Nakon te uslijedile su još dvije uspješne akcije.

29. 02. — U akciji na Vlaškoj peći ubijen Jurica Frković, ustaški veliki župan za Liku i Krbavu. Akciju su izveli borci IV bataljona 1. brigade XIII primorsko-goranske divizije.

Krajem mjeseca?

Održana je konferencija AFŽ-a za kotar Novi. Za predsjednicu Kotarskog odbora AFŽ-a izabrana je Ana Mataija, a za tajnicu Anka Skočilić-Brožević (Rikica).

OŽUJAK

01. 03. — U povodu odlaska triju grupa legionara 392. legionarske divizije iz Bribira u redove NOVJ, neprijatelj je u Bribiru poduzeo represalije. Uhapšeno je i odvedeno u Sušak 35 mještana. To su bili stariji ljudi, čak i stariji od 50 godina. Među njima bilo je i ljudi koji nisu bili uključeni u NOB. Jedinica-legija koja je do tada bila stacionirana u Bribiru — Sv. Vid, zamijenjena je.

01. 03. — Njemačka komanda izdala je naredbu da se iseli narod iz svih sela Bribira osim iz Podgora i Kričine. Naredba je u potpunosti izvršena u toku ožujka. Najviše stanovnika smjestilo se u selo Podgori i Kričinu, te u grižanskim selima Saftići, Barci i Miroši. Neke su obitelji otišle u Novi Vinodolski i Selca, a neke u Bribirsku šumu. Povratak u svoje domove (iz 13 sela) bio je zabranjen pod prijetnjom smrtno kazne. Nijemci su minirali neka napuštena sela i često postavljali zasjede i svakodnevno pljačkali po tim selima.

01. 03. — Okružni komitet KPH za Hrvatsko primorje izdao je upute svim kotarskim komitetima KPH i KK SKOJ-a na svom području o čuvanju kadrova, kao jednom od svojih najvažnijih zadataka.

05. 03. — Vicko Antić, španski borac postavljen je za komandanta XIII primorsko-goranske divizije, a dotadašnji je komandant Veljko Kovačević otišao na novu dužnost.

07. 03. — Održano II savjetovanje NOO-a za kotar Novi radi unapređenja rada na području kotara. Savjetovanje je održano u šumskom području Kurin.

08. 03. — Održan je u Vratima (Gorski kotar) narodni zbor u čast dana žena. Govorili su i Tomo Strizić, Marija Vukelić-Dunja i Ana Mataija. Tom zboru prisustvovala su žene oslobođenog teritorija područja kotara Novi i Crikvenica.

10. 03. — Održano savjetovanje Kotarskog NOO-a Crikvenica u Griško-belgradskoj šumi, kome je predsjedavao Miha Marušić, predsjednik KNOO-a. Savjetovanje je raspravljalo o političkoj situaciji na području kotara. Osim članova NOO-a s područja kotara, savjetovanju su prisustvovali Tomo Strizić, član Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje i sekretar Kotarskog komiteta KPH Crikvenica Ljubo Marušić.

10. 03. — Kotarski komitet KPH za Novi konstatira da je u Novom Vinodolskom oformljen ustaški — općinski odbor na čelu sa načelnikom Eduardom Piškulićem-Jurašom, ali se taj odbor uopće ne osjeća, već jedino njegov bilježnik Franko Krišković Dankov, koji se od prvog dana njemačke okupacije stavlja na raspolaganje okupatoru.

Prva polovina

Osnovana je u šumskom predjelu Ravno Bribirska omladinska radna četa. Četa je brojila 120 članova ponajviše omladinke i 10-ak omladinaca, koji su ujedno pripadali već postojećoj borbenoj grupi. Većina pripadnika omladinske radne čete bili su članovi SKOJ-a. Četa je podijeljena na vodove i desetine. Komandir čete bila je Mica Krajačić-Bela, a komesar Jelena Krajačić. Četa je i dalje obavljala sve poslove koje je i do ovog organizacionog učvršćenja radila omladina Bribira.

Prva polovina

Ustaške vlasti izdale su letak u Crikvenici u povodu ubojstva naših drugova koji su pali u Grižanima, a u njemu se kaže da su svi koji su ubijeni članovi NOO-a i da su u NOO-ima samo komunisti.

Prva polovina

U Driveniku po svim su selima izabrani seoski NOO-i na demokratski način, te se pristupilo formiranju novog Općinskog NOO-a.

Prva polovina

Prvih dana ožujka odvedena je akcijom omladinske organizacije Bribira i druga grupa od 4 legionara (stacioniranih u Bribiru) na oslobođeni teritorij u Komandu Primorskog područja. Za nekoliko dana odlazi i treća grupa od 3 legionara. Zbog te akcije omladinske organizacije Bribira došlo je do smjene svih stacioniranih legionara u Bribru — Sv. Vid, te je u Bribir došla nova smjena legionara kojoj je zabranjen svaki kontakt sa stanovnicima.

Prva polovina

U Crikvenicu je došlo oko 80 ustaša, sa ciljem da osiguraju obranu morske obale od saveznika, kao i da se uključe u borbu protiv jedinica NOVJ na ovom području.

13. 03. — Njemački trup iz garnizona Novi Vinodolski napao Komandu primorskog područja smještenu u Bulićima.

18. 03. — Predstavnici NOB-a savjetovali načelniku i bilježniku okupatorske općinske uprave u Sv. Jakovu (Jadranovo) da napuste dužnosti.

18. 03. — Stigli u Crikvenicu dijelovi njemačke organizacije TOTH radi izgradnje bunkera i kopanja rovova. Moral pripadnika ovih jedinica bio je na niskom nivou.

18. 03. — Održano savjetovanje Kotarskog komiteta SKOJ-a za kotar Novi u šumskom području zvanom Kurin. Vodila se ponajviše rasprava o

uključivanju omladine u NOP na okupiranom području i za što bolju koordinaciju s omladinom u okupiranim mjestima kotara.

19. 03. — Održano savjetovanje u šumskom području Brna članova suda KNOO-a Novi i općinskih sudova s područja kotara. Na savjetovanju se raspravljalo o primjeni Uputstva o radu sudova i o praktičnom radu sudova.

20. 03. — Gospodarska komisija Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje obavještava KNOO — Novi da se narodu Bribira hitno pomogne budući da je stradao od pljačke okupatora i u tu svrhu određena je svota od 600.000 kuna, koja se dostavila KNOO-u. Isto tako zaključeno je da se porodicama partizanskim i palih boraca dade uskrсна pomoć i da se u roku od 8 dana pošalje Okružnom NOO-u Gospodarskoj komisiji popis tih porodica, kako bi im se mogao doznačiti potreban novac.

25. 03. — Održano savjetovanje Kotarskog komiteta SKOJ-a za Crikvenicu. Savjetovanje je raspravljalo o političkoj situaciji na području kotara i o aktivnostima omladine nakon njemačke okupacije Crikvenice.

26. 03. — Crvena armija stigla je na rumunjsko-jugoslavensku granicu.

30. 03. — Kotarski NOO Novi primio od Odjela za sudstvo i upravu ZAVNOH-a »Uputstva za organizaciju i rad narodnooslobodilačkih odbora, kao organa državne vlasti slobodne Hrvatske u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji«, te odmah pristupio njihovoj primjeni.

30. 03. — Okružni komitet KPH za Hrvatsko primorje predlaže, a prema savjetu XI korpusa NOVJ, da Ivan Mužević preuzme dužnost zamjenika komandanta Primorskog područja, a Ivan Milošević dužnost komesara.

31. 03. — Njemački okupator u Senju, Novom Vinodolskom i Crikvenici drži posadu od 300 do 1000 ljudi. Te su jedinice uglavnom u prolazu, a narođenja o pokretu daju se u posljednji čas, kako se ne bi točno saznalo brojno stanje.

Krajem mjeseca

Krajem ožujka u Bribiru — Sv. Vid stacionirana legionarska četa iz sastava 392. njemačke divizije seli u Novi Vinodolski.

TRAVANJ

Početkom mjeseca

Njemački okupator kopa zaklone za protuzračnu obranu u Novom Vinodolskom. U radovima mora sudjelovati po pozivu i građanstvo, a koji se po pozivu ne odazove plaća novčanu kaznu od 20.000 kuna.

05. 04. — Ekonomsko stanje se poboljšalo, kako to ističe KNOO Novi, jer je narodu na oslobođenom području znatno pomoglo to, što je dodijeljenim duhanom i soli zamjenom mogao dobiti hranu u Gorskom kotaru i Sloveniji.

09—10. 04. — Održana Prva okružna konferencija USAOH-a za Hrvatsko primorje, na kojoj su bili između ostalih i delegati iz kotara Crikvenice i kotara Novi. Može se istaknuti da je samo iz Bribira toj konferenciji prisustvovalo oko 20 delegata.

12. 04. — Vrhovni štab NOV i POJ poslao svoju misiju u SSSR.

Prva polovina

Na području kotara Crikvenica ribarske skupine među prvima su izbacile iz svojih redova sve dezertere iz NOVJ.

16. 04. — Predsjednik NKOJ-a Josip Broz — Tito zatražio je od glavne direkcije UNRRA-e u Washingtonu da hitno pošalje materijalnu pomoć stanovništvu na oslobođenom teritoriju Jugoslavije.

19. 04. — U neprijateljskoj proljetnoj ofenzivi spaljena pilana Mošune na području Ledenica, koja je bila osposobljena za rad na oslobođenom području.

22. 04. — Uvedeni činovi za političke komesare i njihove pomoćnike.

23. 04. — Osnovano je Glavno nabavno prodajno poduzeće (Glavnoprod) pri Ekonomskom odjelu ZAVNOH-a.

23. 04. — Upućene su vojne misije Vrhovnog štaba NOV i POJ u Veliku Britaniju i Sovjetski Savez.

30. 04. — Osam pripadnika partizanskog logora KNOO-a Novi smještenog u šumskom području za »Brnu« pod rukovodstvom Blaža Kalafatića priteklo je u pomoć borcima partizanskom odreda, koji je u ranim jutarnjim satima bio opkoljen na Ravanščici iznad Bribira od legionara 392. njemačke divizije, što su stigli iz garnizona Novi. Nakon žestoke borbe legionari smatrajući da su zapravo oni opkoljeni u paničnom bijegu napustili su Ravanščicu.

SVIBANJ

01. 05. — Okupator je ispalio iz Crikvenice na susjedno Selce oko 50 granata oštetivši pritom više kuća, a bilo je i ranjenih građana, a zatim je ispalio oko 30 topovskih granata na Grižane i oštetiio nekoliko kuća i krov na crkvi.

02—04. 05. — Održan u Drvaru II kongres USAOJ-a, kojem je prisustvovalo 816 delegata iz svih krajeva Jugoslavije među kojima i delegati iz kotara Novog i Crikvenice, Stipe Tonković, te iz jedinica NOVJ Juraj Babić (Đorđe), Mate Sokolić-Kozarić i Anka Pađen.

08—09. 05. — Održano u Topuskom III zasjedanje ZAVNOH-a. Od Vinodolaca prisutni kao članovi ZAVNOH-a: inž. Nikola Brozina, Franjo Borić, Vladimir Car, Pero Komadina, Mate Kršul, Šimun Marušić, Vlado Matetić i Tomo Strizić. Nikola Brozina izabran je tada za člana predsjedništva ZAVNOH-a, te je imenovan za rukovodioca odjela za tehničke radove.

13. 05. — Naredbom Vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Tita osnovano Odjeljenje za zaštitu naroda (OZNA), kao jedinstvena služba sigurnosti na području Jugoslavije.

14. i 15. 05. — Održana Prva konferencija USAOH-a na oslobođenom području kotara Crikvenice. Na demokratski način izabran je Kotarski odbor USAOH-a od 37 članova. Za predsjednika je izabran Zvonko Lončarić, za tajnika Stanko Jerčinović, a za blagajnika Meri Šarar.

Prva polovina

Ustaše su poklali u zaseoku Dakuši—Zabukovac (Krmpute) 5 osoba.

18. 05. — U Topuskom izabran Zemaljski izvršni odbor JNOF-a za Hrvatsku.

18. 05. — Ante Vrkljan, predsjednik suda Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje odlazi na novu dužnost u ZAVNOH, a za predsjednika suda izabran je Tomo Strizić iz Bribira, član Okružnog NOO-a.

18. 05. — U Griško-belgradskoj šumi proradila je vapnenica u organizaciji Gospodarske komisije KNOO-a Crikvenica.

20. 05. — U Englesku je stigla misija Vrhovnog štaba NOV i POJ.

21. 05. — Uoči dvogodišnjice smrti Rade Končara, sekretara Centralnog komiteta KP Hrvatske omladinci i pioniri u Crikvenici tražili pisanjem parola da se nastava u crikveničkoj Osnovnoj i Građanskoj školi obustavi.

21. 05. — Održana konferencija USAOH-a za kotar Novi u Bribirskoj šumi. Teme rasprave bile su povezivanje omladine s omladinom na okupiranom području i prorada materijala s III zasjedanja ZAVNOH-a.

25. 05. — Početak sedme neprijateljske ofenzive.

25. 05. — Njemačka vrhovna komanda izvršila neuspjeli zračni desant na Vrhovni štab NOV i POJ u Drvaru, sa ciljem da se zarobi maršal Tito, uništi Vrhovni štab i Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije.

25. 05. — Poginuo je u Drvaru prilikom desanta na Vrhovni štab NOV i POJ Mihajlo Butorac — Jozo. Potječe iz Drinka (Krmpute), novinar, a u Vrhovnom štabu radio kao telegrafist.

26. 05. — Mjesni NOO Crikvenica nakon okupacije Crikvenice ponovo organizirano djeluje. Uz Mjesni NOO Crikvenica istovremeno su osnovani na području mjesta i rajonski NOO-i.

28. i 29. 05. — Održana Prva okružna konferencija AFŽ-a za Hrvatsko primorje u Vratima (Gorski kotar). U radu konferencije sudjelovalo je 350 delegatkinja iz kotareva: Senj, Novi, Crikvenica, Kraljevica, Krk i Rab.

LIPANJ

01. 06. — Žene iz raznih mjesta kotara Crikvenice došle su u Crikvenicu tražeći propusnice, kako bi otišle u unutrašnjost po hranu. Kada od tzv. Kotarske oblasti nisu dobile propusnice demonstrativno su napustile zgradu, a neke od njih i polupale prozore vičući: »I toj će vlasti brzo doći kraj«. Policajci su pucali u zrak, nakon čega su se žene povukle.

Početkom mjeseca

Maršal Tito prebacio se avionom na Vis poslije njemačkog desanta na Drvar, koji je od tada do oslobođenja Beograda sjedište Vrhovnog štaba NOV i POJ i Centralnog komiteta KPJ i SKOJ-a.

04. 06. — Održan je narodni miting kojeg je organizirala Komanda mjesta Crikvenica u šumskom području.

04. 06. — Angloameričke trupe zauzele Rim. Nijemci se povlače prema sjevernoj Italiji.

06. 06. — Iskrčavanje zapadnih saveznika u Normandiji i otvaranje fronte protiv Njemačke.

Početkom mjeseca

Neprijatelj je u Crikvenici pooštrio mjere izvršenjem masovnih hapšenja ljudi starijih od 50 godina i uveo blokadu, tj. zatvorio prilaze i izlaze iz grada.

10. 06. — Poginuo Tomo Strizić iz Bribira, predsjednik suda Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje, član AVNOJ-a i ZAVNOH-a, rukovodilac us-

tanka Vinodolskog kraja, nedaleko od željezničke pruge između Fužina i Vrata. Za narodnog heroja proglašen je 20. prosinca 1951.

11. 06. — Održan skup naroda Gornjih Zagona na kojem je sakupljeni narod upisao sve obveznice zajma Narodnog oslobođenja, a namijenjene Zagonima.

14—16. 06. — Dr Ivan Šubašić, predsjednik jugoslavenske kraljevske emigrantske vlade stigao na Vis, te su započeli pregovori između njega i delegacije Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije na čelu s maršalom Titom. 16. lipnja pregovori su završeni. Emigrantska vlada priznaje sve tekovine NOB-a i poziva sve jugoslavenske građane da se ujedine u zajedničku frontu s NOVJ.

Druga polovina

Omladinska borbena grupa Bribira izvela je uspješnu akciju na Jadranskoj magistrali u predjelu Jesenove ubivši pritom njemačkog vojnika, a drugog zarobila.

Druga polovina

Omladinska borbena grupa Bribira u predjelu Jesenove zapalila most (gdje je bila srušena cesta i uspostavljen promet preko drvenog mosta) i tako za jedno vrijeme onespobila prolaz Nijemaca na pravcu Novi Vinodolski—Crikvenica i obratno.

21. 06. — Proradila je tiskara Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje u šumskom području Smolnika. »Primorski vjesnik« odnosno njegov broj 128 tiskan je u pravoj tiskari, kako su to nazivali partizanski borci. Kada su tiskani materijali »II kongresa USAOJ-a« i »One se bore« govorilo se na okupiranom području: »To je tiskano u inozemstvu«. Omladina i borci NOVJ su odgovarali: »Ni u Moskvi, ni u Londonu, ni u Bariji u Italiji, već u našoj šumi u Hrvatskom primorju.« Otada »Primorski vjesnik« prestaje izlaziti šapirografiran.

22—23. 06. — Jedinice XIII primorsko-goranske divizije NOVJ upale u Crikvenicu, gdje je bio njemački garnizon i povukle se zaplijenivši veću količinu ratnog plijena.

24. 06. — Održana konferencija svih predstavnika općinskih NOO-a na području kotara Novi zaduženih za poljoprivredu, radi kolektivne košnje na oslobođenom području za potrebe vojske i NOO-a, za obitelji boraca, siromašne i socijalno ugrožene.

25—27. 06. — U Topuskom se održava Kongres kulturnih i javnih radnika Hrvatske.

27. 06. — Njemačke trupe iz garnizona u Novom Vinodolskom upale u Bribir i zapalile 14 stambenih i 8 gospodarskih zgrada (u selima Sv. Vid, Ugrini, Kičeri i Štale). Od tog dana pljačkali su svakodnevno Bribir odvozeći na desetke kola pšenice, oruđa i pokućstva.

29. 06. — Održano je savjetovanje PROP-odjela KNOO-a Novi kojem su prisustvovali predstavnici općinskih NOO-a zaduženi za propagandu i predstavnici antifašističkih organizacija omladine i žena. Cilj savjetovanja bio je obnova i proširenje dopisničke mreže.

Krajem mjeseca

Njemački trup iz garnizona u Novom Vinodolskom zarobio partizansku stražu u predjelu Burnjaka.

- 01. 07. — Izašao list »Omladina Bribira« broj 2.
- 02. 07. — Turska prekinula diplomatske i trgovačke odnose s Hitlerovom Njemačkom.
- 04. 07. — Njemački trup napao Komandu mjesta Crikvenica, koja je bila smještena u predjelu Griško-belgradske šume.
- 05. 07. — Sud ZAVNOH-a počinje raditi.

Početkom mjeseca

Prvih dana srpnja na tzv. zavoju smrti na Jadranskoj magistrali nedaleko od tadašnje Zidarske škole u Crikvenici Omladinska radna grupa Bribira ubila jednog njemačkog oficira. (Ranije se smatralo da je to izvršila izviđačka partizanska grupa.)

Početkom mjeseca

Prvih dana srpnja ustaški poručnik Borislav Abramović i ustaški kotarski predstojnik za kotar Novi Ante Špika pokušali su organizirati miting na novljanskom trgu (danas Trg palih boraca). Novljani, koji su se našli tu »na placi« toliko su se držali rezervirano da im je Abramović sav uzrujan povikao: »Novljani! Ne bojte se onih vaših iz šume. Znam, da ste vi svi njihovi, ali ipak ćemo mi ustaše pobijediti, ali jao vama tada. Nećete se tada prezirno smješkat i kao sada. Dođite bliže molim vas!« No i poslije ove prijetnje i molbe ljudi su ostali na svom mjestu.

06. 07. — Kotarski NOO Novi postavio je lugare u Bribirskoj, Ledeničkoj i Zagonjskoj šumi, koji trebaju sprečavati veće šumske štete, a počinitelje prijavljivati.

07. 07. — Vojnici 392. legionarske divizije ubili su u selu Povilima na Porto-Teplu staricu Rožu Butković.

07. 07. — Apoteka »Hranilović« u Novom Vinodolskom traži od KNOO-a Novi (razumije se mimo okupatorskih vlasti), a KNOO moli od Komande primorskog područja alkohol za potrebe ljekarne time, da će se to vratiti u drugim stvarima, ljekovima ili novcu.

06. 07. — Mihovil Miško Antonić iz Bribira postavljen Naredbom GŠH za komandanta Primorskog područja.

08. 07. — U šumskom predjelu zvanom Falče Draga održan je osnivački sastanak JNOF-a za kotar Crikvenicu. U Kotarski odbor JNOF-a izabrano je 27 članova. Za predsjednika je izabran Vinko Antić, profesor iz Selaca, Ljubo Marušić, tajnik, Mate Brnčić, blagajnik, dok su u uži odbor ušli: Božo Jurčić, Kata Mavrić, Franjo Domijan i Stanko Pilaš.

09. 07. — Dr Ivan Šubašić putem Radio Londona govori o sporazumu, koji je postigao na Visu s maršalom Titom.

10. 07. — Glasila »Slobodna Dalmacija« i »Naprijed« objavili »Sporazum« potpisan između predsjednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije Josipa Broza Tita i predsjednika kr. jugoslavenske emigrantske vlade dra Ivana Šubašića.

12. na 13. 07. — U noći jedinice I udarne brigade XIII primorsko-goranske divizije potpomognute jedinicama II brigade protjerale su Nijemce — legionare i ustaše iz Drežnice. Drežnica je ponovo slobodna.

Sredinom mjeseca

Ustaše su izvršili smjenu općinskih organa svoje vlasti u Crikvenici, računajući da će novoizabrani, odnosno novopostavljeni imati više kontakta s narodom, koji tu vlast izbjegava. Dužnost načelnika je primio Josip Montanari (Šćoco), a podnačelnika Ivan Car (Pamprla).

Sredinom mjeseca

U toku srpnja Omladinska borbena grupa Bribira u centru Bribira napala je njemačku legionarsku patrolu i ubila 2 vojnika, a 2 ranila.

14. 07. — U Povilama je ponovno počeo djelovati (noviformirani) NOO kao i seoski odbor AFŽ-a.

Sredinom mjeseca

Socijalni odjel Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje dodijelio je KNOO-u Novi 100 m³ dasaka, kojemu je stavio na raspolaganje Okružni NOO za Gorski kotar. Te daske date su narodu Bribira, koji je bio primoran bježati u šumu ispred njemačkog okupatora, za izgradnju nastambi.

16. 07. Pri kupanju nedaleko od dražice Pod Sv. Mikulj u Novom Vindolskom od njemačkih mina poginule su mlade djevojke: Elvira Smolčić, Helena Mažuranić, Alica Radetić, i Ivanka Maričić, dok je Romana Mažuranić teže ranjena. Od mine je ozlijeđena izvan grada i Anka Kabalin (Javor-ka) sakupljajući granje za gorivo.

16. 07. — Njemački legionari ubili su u selu Kičeri slijepog invalida Mirka Tonkovića, koji je mirno radio kod svoje kuće u vinogradu.

16. 07. — Osnovana je Prva tenkovska brigada NOVJ.

18. 07. — Nijemci su odveli iz bibrirskih sela 24 voza puna pšenice, pokućstva i ostale robe.

20. 07. — Izvršen neuspjeli atentat na Hitlera.

23. 07. — U Bibrirskoj šumi održano je II savjetovanje AFŽ-a kotara Novi. Referat o političkom stanju podnijela je Ana Mataija, predsjednica Kotarskog odbora, dok je tajnica Anka Skočilić-Brožičević (Rikica) podnijela organizacioni izvještaj. Na kraju su diletantska grupa i recitatori iz Ledena izveli uspješan prigodni program.

25. 07. — Održano savjetovanje predsjednika sudova Kotarskih NOO-a sa područja Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje. Savjetovanje je održano u Treskavcu, šumski predio Bribira. Osnovna tema savjetovanja bila je rasprava o praktičnom radu sudova i primjedbe na do tada donesene presude, te analiza Uputstva za rad sudova. Voditelj savjetovanja bio je Mladen Radetić, dipl. pravnik, tajnik suda Okružnog NOO-a.

26. 07. — Okupator stalno krstari u Selcima. Zabranio je kretanje stanovništva tako da je sada slobodno kretanje samo od 8 sati ujutro do 8 sati navečer. Pucali su na neke aktivistkinje NOP-a koje su se kretale nakon redarstvenog sata.

26. 07. — Kotarski komitet KPH Crikvenica uspostavio je vezu s domobranima u Crikvenici, te je osnovan među njima komitet od 4 člana. Obuhvaćeno je oko 15 domobrana.

27. 07. — U Delnicama je ponovo formirana 3. brigada XIII primorsko-goranske divizije NOVJ.

27. 07. — Njemački legionari ubili u Novom 8-godišnju kćerku Ivana Rubčića u vrijeme dok je čuvala kravu na ispaši. Kravu su oteli.

29. 07. — Njemački legionari ubili su u Bribiru u selu Poduljin 70-godišnju Katarinu Martinčić, kada su došli u selo u pljačku. Ubili su je budući da je htjela pobjeći pred njima s kravom.

30. 07. — Održana je u šumskom području Kurina konferencija za izbor Kotarskog odbora JNOF-a za kotar Novi. Konferenciji je prisustvovalo 30 delegata. Za predsjednika je izabran dr Andrija Šerman, liječnik koji je tada živio u Novom Vinodolskom i aktivno radio za NOB. Za potpredsjednika je izabran Anton Butković-Tona, nadlugar iz Breza (1942. i 1943. član KNOO-a i potpredsjednik KNOO-a za Novi), a za tajnika Jure Brožičević-Kotorac, dok je za blagajnika izabran Ivan Mrzljak-Klemento, učitelj. Dr Andriju Šermana zamjenjivao je na ovoj dužnosti do oslobođenja Anton Butković-Tona.

31. 07. — Saveznički i partizanski avioni tipa »spitfire« u nekoliko narata uznemiravali — mitraljirali legionarske položaje u predjelu Krase i Šćedina u Novom Vinodolskom.

Krajem mjeseca

Iako je kraj mjeseca srpnja i Građanska škola u Crikvenici završila s obukom, đacima svjedodžbe nisu podijeljene, već su đaci upućeni na tzv. »ustaški stan« gdje je mogu podići, pod uvjetom da dnevno dolaze na vježbanje.

KOLOVOZ

01. 08. — Njemački vojnici upali su u kuću Anice Kombol, primalje u Bribiru, i opljačkali joj veću količinu novca, te ju ubili i bacili u potok.

02. 08. — Nijemci su u mjestu Bribir opljačkali 8 vozova razne robe. Odvezli su 4 kola sijena i slame, a u Bribirskom polju iskopali i opljačkali narodu veću količinu krumpira.

04. 08. — Jedna kolona Nijemaca došla je u Kurin, Lukovo i Okruglo, opljačkavši pritom narodu koji se tamo sklonio 3 krave i 8 koza i zarobili Micu Strizić, poznatu SKOJevku Bribira i njenu majku Katu.

05. 08. — Dvadesetak žandara i legionara predvođeni od ustaša, kotarskog predstojnika Branka Lončarića i logornika Vladimira Vukelića (Kape) došli su u zgradu ribarnice u Sv. Jeleni (Dramlju) i naredili da se sve iz ribarnice odveze za Crikvenicu. Ova pljačka narodne imovine s ribarnice trajala je nekoliko dana dok sve nisu odnijeli.

05. 08. — Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske formirana divizija »Vojske za zaštitu naroda« od 5 brigada. Jedna od brigada (četvrta) bila je nadležna za Hrvatsko primorje, Istru i Gorski kotar.

Početkom mjeseca

Ive Butorac Martinčić preuzeo je dužnost predsjednika Općinskog NOO-a Krmpote, a razriješen dužnosti predsjednika KNOO-a Novi iz obiteljskih razloga.

Početkom mjeseca

U Klenovici osnovan Seoski odbor AFŽ-a.

Početkom mjeseca

Na oslobođenom i neoslobođenom području kotara Novi politički radnici na osnovi plana rada Kotarskog komiteta KPH upoznaju narod sa sa-

držajem Atlanske povelje, Moskovske i Teheranske konferencije, te odlukama II zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu i III zasjedanja ZAVNOH-a u Topuskom.

Početkom mjeseca

OZNA (Odjeljenje za zaštitu naroda) Hrvatskog primorja, tj. njen I i II odsjek bila je smještena na području Ozrinj, s drugim okružnim ustanovama. U to vrijeme njeni rukovodioci su bili Marija Vuković (Dunja) i Vladimír Nikšić (Pipo).

05. na 06. 08. — U noći između 5. i 6. kolovoza borci XIII primorsko-goranske divizije srušili su cestu Novi Vinodolski—Kraljevica na više mjesta, te zapalili most između Crikvenice i Novog Vinodolskog (drveni most kod Jesenove koji je sačinjen nakon rušenja ceste na ovom dijelu Jadranske magistrale). Nijemci su drugog dana ponovno sačinili drveni most preko razrušene ceste, ali su ga borci XIII primorsko-goranske divizije još iste noći ponovno razrušili.

06. 08. — Sastanak u Caserti (Italija) između maršala Tita i generala Wilsona, komandanta savezničkih snaga na Sredozemlju, dogovorena saveznička opskrba NOVJ (bolnička njega ranjenih partizana u savezničkim bolnicama u Italiji, osnivanje zrakoplovstva NOVJ i dr.).

06. 08. — Neprijatelj svakodnevno sve više pljačka u Bribiru i u nekoliko zadnjih dana 3 građanske osobe su strijeljane.

10. 08. — Prema uputi Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje Kotarski komitet KPH Novi vodi brigu o radu i djelovanju komunista NOO-a Senj, s obzirom na to da se oni nalaze na području kotara Novi (krmpot-ski kraj).

12. 08. — Sastanak Tito—Churchill u Napulju.

12—14. 08. — U Glini održan Prvi kongres narodnih pravnika sudionika NOR-a Hrvatske.

Sredinom mjeseca

Saveznički — partizanski avioni tipa »spitfire« pogodili su i zapalili jednu njemačku desantnu penišu ispred Zagorja.

16. 08. — Na otoku Visu ponovni razgovori vode se između predstavnika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i jugoslavenske kraljevske emigrantske vlade.

20. 08. — Na cesti kod Grižana napali su borci III bataljona III brigade XIII primorsko-goranske divizije 20 legionara u prolazu. Legionari su se razbježali ostavivši pritom 2 mrtva i 4 ranjena na cesti.

23. 08. — Započeo Narodni antifašistički ustanak u Rumunjskoj.

25. 08. — ZAVNOH donio Uputstva za rad na utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača, a koja su se Uputstva primjenjivala na području kotara Crikvenica i kotara Novi.

25. 08. — Na prijedlog jugoslavenske kraljevske vlade u emigraciji (predsjednik dr Ivan Šubašić) kralj Petar II potpisuje ukaz, kojim se stavlja van snage ukaz od 10. lipnja 1942. na osnovi kojeg je bio obrazovan štab vrhovne komande Jugoslavenske vojske na čijem je čelu bio Draža Mihajlović.

25. 08. — Oslobođen Pariz.

Vlada Rumunjske objavila rat Njemačkoj.

Finska od SSSR-a zatražila primirje.

29. 08. — Na oslobođenom, kao i na poluoslobođenom području kotara Novi popisuje se pučanstvo na temelju okružnice Odjela za sudstvo i upravu ZAVNOH-a od 17. ožujka 1944.

29. 08. — Antifašističke organizacije na području kotara Novi dale su kroz 15 dana natjecanja 160 radnih dana za pomoć NOVJ i obiteljima palih boraca.

29. 08. — U Čabru (Gorski kotar) formirana 43. istarska divizija.

29. 08. — Okružni NOO za Hrvatsko primorje formirao je Upravni odjel u svom sastavu, za čijeg je pročelnika postavljen Ivica Baretić, prvoborac iz Grižana.

30. 08. — U radionici Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje (u Griško-belgradskoj šumi) održan je sastanak predstavnika Okružnog NOO-a sa predstavnicima KNOO-a Crikvenica, Novi, Senj, Kraljevica i Sušak, te nekim općinskim i mjesnim NOO-ima (Tribalj, Drivenik, Grižane, Sv. Jakov, Sv. Jelena, zatim Bribira, Zagona i Krmpota) radi proučavanja Uputstva Odjela za obnovu zemlje ZAVNOH-a, te u vezi s time osnivanja Komisije za prikupljanje podataka za daljnji rad oko obnove.

30. 08. — Vrhovni komandant NOV i POJ maršal Josip Broz Tito uputio je poziv pripadnicima neprijateljskih oružanih formacija da napuste okupatora i pređu na stranu NOVJ.

31. 08. — Crvena armija ušla u Bukurešt.

Krajem mjeseca

3. brigada XIII primorsko-goranske divizije porušila je pojedine dijelove Jadranske magistrale kod Jadranova i kod uvale Jesenove, nedaleko od Selaca.

Krajem mjeseca

Draža Mihailović proglasio je »opću mobilizaciju« u istočnoj Srbiji, ali bez vidnijeg uspjeha. Čak je i Kralj Petar II Karađorđević, u duhu viškog sporazuma Tito—Šubašić, pozvao putem Radio Londona sve Srbe, Hrvate i Slovence da pristupe vojsci maršala Tita, što je još više rastrojilo četničke redove.

RUJAN

2. 09. — Pripadnici 392. legionarske njemačke divizije krenuli su iz Novog Vinodolskog u Bribir na pljačku. Dočekali su ih borci borbeno grupe I udarne brigade na Vrbi (danas Trg narodnog heroja Tome Strizića) i iznenadno otvorili vatru na njih. Borba je trajala desetak minuta. Palo ih je 12 što mrtvih što ranjenih, a među njima poznati ustaški razbojnik i pljačkaš zastavnik Drago Kamenašević.

02. 09. — Održan sastanak JNOF-e za općinu Crikvenica na kom je izabran plenum Općinskog odbora i izvršni odbor. Na tom sastanku izabran je i Općinski NOO za Crikvenicu.

02. 09. — Finska prekinula diplomatske odnose s Hitlerovom Njemačkom.

05. 09. — SSSR je fašističkoj Bugarskoj objavio rat.

06. 09. — Poginula Dragica-Draga Jurčić, odbornik Općinskog NOO-a Bribira, od fašističkog metka na vrhu kamenite litice iznad Bribira, kada je odlazila na radni zadatak.

06. 09. — Crvena armija je uz pristanak Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i Vrhovnog štaba NOV i POJ prešla na jugoslavenski teritorij, gdje je zajedno s jedinicama NOVJ nastavila borbu protiv njemačkih trupa.

06. 09. — Kapitulacija Bugarske.

06. 09. — Ustaše i Nijemci u Bribiru su ponovo ubijali i pljačkali. Ubili su Mariju Skočilić 70-godišnju staricu, Vikicu Skočilić, staru 45 godina, Matu Krajačića bolesnog starca starijeg od 70 godina, Katu Spoja, staru 53 godine, Mariju Kovačić staru 56 godina i Mariju Tonković staru 50 godina. Nakon izvršenog pokolja opljačkali su 32 kola i jedan kamion razne hrane, osobito grožđa, smokava i krumpira.

07. 09. — Rumunjska je objavila rat Njemačkoj.

09. 09. — Ustaše i Nijemci ponovo dolaze u Bribir, gdje su ubili 56-godišnjeg Josipa Martinčića.

09. 09. — Formiran je Oblasni odbor JNOF-a za Istru.

09. 09. — Nova vlada Otečestvenog fronta Bugarske navijestila je rat Hitlerovoj Njemačkoj.

11. 09. — Održan sastanak između Churchilla i Roosvelta u Quebecu, koji je zaključen 16. rujna.

12. 09. — Drug Tito govorio borcima I dalmatinske udarne brigade, te im objasnio prednosti sporazuma s drom Šubašićem.

13. 09. — 400 neprijateljskih vojnika iz Crikvenice i Novog Vinodolskog napalo je ujutro III brigadu XIII primorsko-goranske divizije, koja je držala položaje iznad Grižana i Bribira. Neprijatelj je imao velike gubitke i natjeran u paničan bijeg.

Sredina mjeseca

VIII Korpus NOVJ počeo s otoka Visa desantne operacije za oslobođenje dalmatinskih otoka.

Sredina mjeseca

U Crikvenici su ustaški »dužnosnici« osnovali »narodnu zaštitu« čiji bi se rad odnosio na uklanjanje ruševina i sl. u slučaju bombardiranja. Članovi te »zaštite« imali su jednu povlasticu, tj. bili su oslobođeni od službe u tzv. hrvatskom domobranstvu. Da bi od toga imali i materijalne koristi ustaški su funkcioneri odredili da svaki koji stupi u zaštitu mora imati legitimaciju za koju je trebalo platiti 10.000 kuna. To je trebala ostati tajna, ali stvar je ipak razglášena. Izdano je oko 40 takvih legitimacija.

16. 09. — Saveznički avioni bombardirali su Novi Vinodolski. Uništen je jedan top i ranjen jedan njemački vojnik. Mitraljirane su i vojničke nastambe.

16. 09. — Istekao je dati rok u pozivu vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Josipa Broza Tita pripadnicima neprijateljskih oružanih formacija da napuste okupatora i prijeđu na stranu NOVJ. U NOP su prelazili pojedinci i čitave jedinice s oficirima.

16. 09. — Njemački trup iz garnizona u Novom Vinodolskom u predjelu Burnjaka zarobio partizansku stražu.

16. na 17. 09. — Pripadnici 392. legionarske divizije iz garnizona u Novom Vinodolskom pošli su preko Breza za Drežnicu. Usput su po ledeničkim selima vršili razna nasilja i zločine. Na Bateru je ubijen stari borac — invalid Nikola Buneta, te Petar Krmpotić (Gobić) i Petar Jurčić (Bruk-

vica). U Bulićima su ranili omladinku Anu Mataiju Pavlovu, kada je išla na izviđanje. Iz Breza su odveli Dragu Komadina Stipanova, odbornika Općinskog NOO-a Ledenice, Petra Iskru, sekretara partijske organizacije iz Breza, zatim Stipu Komadinu (starog), Josu Miletića (starog) i Mikulicu Svetića (starog). S pripadnicima 392. legionarske divizije bio je i njemački trup iz garnizona u Novom.

18. 09. — Saveznički avioni napali Novi Vinodolski. Bombardirani su artiljerijski položaji neprijatelja u Mikulji. Također su mitraljirane vojničke nastambe i bunker. Poslije tog bombardiranja Nijemci su svakodnevno premještali topove na druge položaje.

19. 09. — Finska potpisala primirje sa SSSR-om.

20. 09. — Borci i rukovodioci II partizanskog odreda primorsko-goranske grupe upućuju pozdrav vrhovnom komandantu NOV i POJ maršalu Josipu Brozu Titu u povodu priznanja Vrhovnog sovjeta SSSR-a odlikovanjem ordenom »Suvorova I stupnja« s obećanjem da će samoprijegorem dostojnih imena Titovih partizana i Titovih rukovodilaca izvršavati sva njegova naređenja.

24. 09. — Mate Šimac iz Bribira, bivši zamjenik narodnog zastupnika za kotar Novi, koji je izabran 1935. i 1938. na listi HSS-a dra Vlatka Mačeka javno je osudio Mačekovu izdajničku rabotu i sve one koji se oko njega okupljaju i pozvao sve svoje nekadašnje suradnike, koji još nisu pristupili NOB-u da se svi trebaju smjestiti priključiti narodnooslobodilačkom pokretu. Šimac je, međutim, još od 1942. pomagao NOB.

28. 09. — Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije odbacio zahtjev UNRRA-e, da se njezina pomoć dijeli Jugoslaviji na način koji nije bio za nas prihvatljiv.

29. 09. — Odjel unutarnje uprave ZAVNOH-a izdao upute o osnivanju odborskih straža, to jest četa odborskih straža. (Kasnije su ove čete bile preimenovane u narodnu miliciju.)

30. 09. — Na području Kotarskog NOO-a Novi otkupljenih obveznica narodnog zajma bilo je u vrijednosti 374.800 kuna, a na području Kotarskog NOO-a Crikvenica 805.000 kuna.

Krajem mjeseca

Finske jedinice ušle su u oružani sukob s njemačkom vojskom.

LISTOPAD

04. 10. — Data su objašnjenja Odjela pravosuđa ZAVNOH-a o funkcijama zastupnika javnih interesa.

05. 10. — Prigodom Titova susreta s predstavnicima Otečestvenog fronta u Crajovi dolazi i do sporazuma Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i nove bugarske vlade.

09. 10. — Počela Moskovska konferencija i trajala do 17. listopada 1944. Poznata je po glasovitom sporazumu utjecaja na Balkanu, posebno za Jugoslaviju (50:50%) između Churchilla i Staljina.

12. 10. — U Crikvenici ustaške vlasti uhapsile 36 osoba, ponajviše suradnika NOP-a, koje su odveli u Senj.

14. 10. — Uhapšen je kotarski predstojnik u Crikvenici Branko Lončarić, koji je izdavao i prodavao legitimacije »narodne zaštite« za svoj račun, zbog čega su nastale svađe između ustaških zlikovaca.

17. 10. — Održan miting Komande mjesta Crikvenica u Griško-belgradskoj šumi. Na mitingu su govorili predstavnici vojske, Kotarskog NOO-a i JNOF-a kotara Crikvenica. Tom mitingu prisustvovali su i Englezi, koji su stigli u Komandu primorskog područja.

18. 10. — Počela trodnevna konferencija kotarskih NOO-a u organizaciji Okružnog NO-a za Hrvatsko primorje u prostorijama Kotarskog NOO-a Crikvenica u šumi. Na konferenciji su sudjelovali predstavnici kotarskih NOO-a Kraljevica, Crikvenica, Novi, Senj, Krk i Pag, te ZAVNOH-a, Okružnog odbora JNOF-a, Komande primorskog područja, OZNE, Okružnog odbora AFŽ-a i Okružnog odbora USAOH-a za Hrvatsko primorje. Konferencija je trajala zaključno do 20. listopada i razmatrala je političku situaciju u svijetu i u zemlji, a posebno na području okruga, te nedostatke u radu NOO-a i ostalih organizacija i o daljnjim zadacima u vezi s predstojećim oslobođenjem Jugoslavije.

18. 10. — Oslobođen Dubrovnik.

19. 10. — Započela rad Moskovska konferencija ministara vanjskih poslova SSSR-a, SAD i Velike Britanije. Razmatrana su mnoga pitanja fronte na istoku i zapadu. Konferencija je trajala zaključno do 30. listopada.

19—20. 10. — Omladinska radna četa Bribira prenosi iz Komande Primorskog područja hranu ranjenicima XIII primorsko-goranske divizije u okolicu Mrzlih Vodica. Više od 50 omladinki po nevremenu, blatnu i klizavu putu i uz fижukanje metaka nose na leđima vreće teške po 30, 40, pa i 50 kilograma danju i noću. Akcija je izvršena u pretkongresnom natjecanju za Prvi kongres USAOH-a.

20. 10. — Jedinice Prve armijske grupe NOV i POJ i jedinice Trećeg ukrajinskog fronta Crvene armije oslobađaju Beograd, glavni grad Demokratske Federativne Jugoslavije.

20. 10. — Započela je po Vinodolskim selima i zaseocima proslava oslobođenja Beograda. Na mnogim planinskim vrhovima zapaljene su vatre od Krmpota do Drivenika uz prenošenje riječi — Beograd je slobodan.

26. 10. — Oslobođen Split.

29. 10. — Održan je sastanak svih radničkih grupa kotara Novi i kotara Crikvenica u radionici drvenog posuđa KNOO-a uz kulturno-prosvjetni program. Sastanak je sazvaо Kulturno-prosvjetni odbor radničkim domova za kotar Novi i kotar Crikvenicu radi izmjena iskustva.

30. 10. — Oslobođen Zadar.

31. 10. — Borci Komande mjesta Crikvenica napali su 50 Nijemaca, koji su došli u pljačku iz Križišća u Drivenik i tom prilikom ubili jednog, a ranili dva vojnika.

STUDENI

01. 11. — Za Dan mrtvih članovi novljanske organizacije SKOJ-a predvođeni svojim sekretarom Antonom Ježić polažu crveni vijenac palim borcima na novljanskom groblju. Na njemu je bilo ispisano: »Ovdje počivaju borci NOV i POJ — Smrt fašizmu — Sloboda narodu!« (Novi je tada bio pod njemačkom okupacijom).

01. 11. — Na belgradskom groblju (Grižane) održan je spomen palim borcima u prisutnosti mjesnog župnika i predstavnika Kotarskog odbora JNOF-a i Komande mjesta Crikvenica.

01. 11. — Održan je skup JNOF-a u selu Pećca (Grižane) na kojem je izabran i seoski odbor JNOF-a.

02. 11. — Između predsjednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije Josipa Broza Tita i predsjednika jugoslavenske vlade u emigraciji dra Ivana Šubašića postignut je i drugi sporazum koji je predvidio odlaganje pitanja konačnog uređenja zemlje do poslije rata, imenovanje kraljevskog namjesništva i jedinstvene vlade.

02. i 03. 11. — Kotarski NOO Novi stavio je na raspolaganje Komandi primorskog područja za potrebe XI korpusa 65 komada tovarnog blaga iz Gornjih Zagona, Ledenica i Krmpota.

Početkom mjeseca

Okružni NOO za Hrvatsko primorje postavio Blaža Kalafatića, prvoborca iz Bribira za pročelnika svog Upravnog odjela.

05. 11. — Usred priprema za I kongres AFŽ-a Hrvatske, a u jeku pretkongresnog natjecanja održano savjetovanje Okružnog odbora AFŽ-a za Hrvatsko primorje prošireno predstavnicima kotarskih odbora AFŽ-a s područja okruga radi analize dosadašnjeg rada i dogovora što se ima još učiniti do kongresa.

11. 11. — Prema analizi Kotarskog NOO-a Novi do ovog dana u radionicama KNOO-a (postolarskoj, stolarskoj, bravarskoj, mlinu, grupi za izgradnju baraka, kovačkoj radionici, bačvarskoj radionici, ugljenari i u grupi za prevozna sredstva) radilo je 60 osoba.

14. 11. — Njemački vojnici iz garnizona Crikvenica u selu Kamenjaku (Grižane) ubili su Andriju Barca, građevinara, u njegovoj kući i sve što je bilo za njih vrijedno opljačkali. Barac je izgubio život jer nije htio reći njemačkom oficiru, iako je znao tko u selu održava vezu s partizanima.

15. 11. — Primorsko-goranska kazališna družina »Ivan Goran Kovačić« od 17 članova predvođena Alfonsom Margitić (Savom) iz Sušaka na proputovanju za oslobođeno područje Dalmacije izvela je vrlo uspješnu priredbu u crikveničkom partizanskom logoru u Griško-belgradskoj šumi.

16. 11. — Njemački okupatori zatvorili su oko 30 Novljana kao taoce u zgradi stare šumarije, ali su ih treći dan pustili kućama.

16. 11. — Nijemci su uhapsili Antona Ježića, sekretara SKOJ-a u Novom Vinodolskom nakon 15 dana traganja za izvršiocima polaganja vijenca na grobove palih boraca NOR-a. Dvadesetog dana u noći bježi iz zatvora smještenog u Villi »Veseli« u Novome i dalje nastavlja rad u ilegalnosti.

16. 11. — Njemački trup iznenada napao sjedište okružnog rukovodstva za Hrvatsko primorje u griško-belgradskom šumskom području. (Veliki dio arhive i druge spremne nekih okružnih ustanova pao je u ruke Nijemaca.)

19. 11. — Dr Ivan Šubašić u Londonu je održao sjednicu kr. jugoslavenske vlade u emigraciji na kojoj je podnio izvještaj o svojim razgovorima s drugom Titom održanim 21. X u Beloj Crkvi i 25. X do 2. XI 1944. u oslobođenom Beogradu.

20. 11. — Od ovog dana 8 dana za redom Kotarski NOO i Kotarski komitet KPH za Novi isključivo rade na rekviziciji pšenice, krumpira i stoke za potrebe Komande Primorskog područja, koja je ostala bez hrane. Narod je povrh rekviriranog veće količine u ovoj akciji dao dobrovoljno bez naknade.

21. 11. — Predsjedništvo AVNOJ-a donijelo je odluku o općoj amnestiji osoba, koje su sudjelovale u četničkim redovima Draže Mihailovića i jedinicama hrvatskog i slovenskog domobranstva, što je dovelo do novog raslojavanja tih neprijateljskih formacija.

22. 11. — Njemački trup napao je logor Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje smješten u Griško-belgradskoj šumi.

Krajem mjesca

U toku studenog organizirao je »Primorski vjesnik« glasilo JNOF-a Hrvatskog primorja natjecanje dopisnika. Za vrijeme natjecanja stigla su iz svih (9) kotareva Hrvatskog primorja ukupno 1034 dopisa od kojih je bilo 360 valjanih i odmah podešenih za tisak. Svrha natjecanja bila je da se dobije valjani i brojniji kadar suradnika. Propagandna komisija KNOO-a Novi je u toku studenog organizirala tri kratka dopisnička tečaja u trima općinama, a prisustvovao mu je 21 dopisnik.

PROSINAC

04. 12. — Završena Kninska operacija. Čitava je Dalmacija oslobođena od okupatora.

05. 12. — Odjel unutarnje uprave ZAVNOH-a dostavlja Upute za osnivanje »seoske milicije«.

06. 12. — Održano savjetovanje sudaca i predsjednika sudova kotarskih NOO-a na području Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje s time da je osnovna tema savjetovanja bila izvršenje kazni. Savjetovanje je vodio Mladen Radetić, dipl. pravnik, sekretar Suda Okružnog NOO-a.

08. 12. — Održano savjetovanje pročelnika upravnih odjela kotarskih NOO-a s područja Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje o izmjeni iskustva u radu. Savjetovanjem je rukovodio pročelnik upravnog odjela Okružnog NOO-a Blaž Kalafatić.

10. 12. — Formira se Državni odbor za pomoć Dalmaciji, Hrvatskom primorju, Gorskom kotaru i Lici.

12. 12. — Održana konferencija šumskih i pilanskih radnika s područja kotara Novi, radi priprema za uspostavljanje i obnovu pilana, radi organizacije rada po oslobođenju i načina gospodarenja šumskim područjem.

18. 12. — Njemački trup napao je logor, gdje su bile smještene sve kotarske ustanove kotara Crikvenica. Sve barake su spalili, desetoro drugova i drugarica bilo je zarobljeno.

20. 12. — Zbog opasnosti od njemačkih trupova zaključeno je da okružne ustanove i Komanda Primorskog područja odsele na slobodni teritorij Gorskog kotara i to Komanda područja u Mrkopalj, a Okružni NOO, Okružni komitet KPH i Okružni komitet SKOJ-a za Hrvatsko primorje u Lokve, dok AGITPROP OK KPH i PROP odjel Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje da sele u Smolnik, a jedan dio okružnih ustanova da krene za Dalmaciju. Zbog toga je došlo i do zastoja u izlaženju štampe. »Primorski vjesnik« od 3. prosinca 1944, kada je izašao broj 139 nije štampan sve do 19. siječnja 1945.

12. 12. — U Mađarskoj sazvana privremena narodna skupština, čiji su predstavnici formirali privremenu vladu.

26. 12. — Prilikom prolaza četničke kolone popa Đuića iz Like prema Istri četnici su u krmpotskom kraju ubili dva mještana, a prethodno su opljačkali seljanima 4 vola.

26. 12. — Kod Radin Guvna borci Komande mjesta Novi oteli su četnicima ranije opljačkana 4 vola i vratili ih vlasnicima.

28. 12. — Privremena vlada Mađarske objavila rat Hitlerovoj Njemačkoj.

28. 12. — (a po nekim podacima i 27. prosinca 1944) u toku dana i noći i od 29. prosinca dijelovi četničke Dinarske divizije pod komandom popa Momčila Đuića, četničkog vojvode, prolazili su kroz Novi, gdje su ih dočekale njemačke i ustaške vlasti. U Novom Vinodolskom nisu noćili niti se zadržavali (osim nekih bolesnika) već su upućeni da idu preko Bribira, Vinodolske doline u pravcu Sušaka i dalje. Njih oko 3000 stacionirali su se od 28. prosinca pretežno u Bribiru, a djelomično u bibriskim selima Gradac, Štale, Poduljin i Dragaljin, gdje su se zadržali 3—4 dana.

28. 12. — Na prolazu kroz Vinodol četnici su provalili u tribaljsku crkvu i opljačkali crkvenu imovinu, rublje i zlatninu. Prodrli su i u župni stan i opljačkali su posteljinu, rublje, odjeću i obuću, te novac i ostale vrijednosti.

29. 12. — Četnici popa Đuića su oko 2 sata u jutro zapalili mjesto Bribir. Njemački komandant Stander iz Novog odvezao je iz Bribira četničkog vojvodu popa Momčila Đuića rano ujutro (oko 4 sata) kada je grad Bribir već bio u plamenu. Četnici su u Bribiru počinili velika zlodjela. Ubili su jednu staricu, popalili ukupno 78 kuća, zgradu Osnovne škole te starodrevnu Crkvu sv. Petra sa zvonikom. Maltretirali su veliki broj stanovnika i ubili vodiča Vukelića, kojeg su na silu uzeli iz Donjih Krmpota da ih vodi u pravcu Vinodola.

29. 12. — Kroz područje mjesta Grižane, Tribalj i Drivenik u pravcu Križišća prošlo je oko 5000 naoružanih četnika prema Sušaku. Tog dana ubili su četnici: Petra Klarića Vickovog, Miha Belobrajdića Martinovog i Ivana Klarića Ivanovog, svi iz sela Goričine, općine Drivenik i Antona Filipića Jurinog iz Velikog Dola-Križišće, dok su u Grižanima ubili Jakova Karlića. Četnici i njihove obitelji pljačkali su po kućama gdje su boravili i prolazili odjevne predmete, živežne namirnice, krevetninu, zlatninu i novac.

29. 12. — Njemački trup napao je sjedište Općinskog NOO-a Krmpote, te Komandu mjesta Senj koja je bila smještena na krmpotskom području, te glavno skladište hrane i opreme, što se nalazilo u predjelu Razvali i Dragama, kao i NOO Krivi Put. Spaljene su barake, a u jednoj je živa spaljena poznata omladinka krmpotskog kraja Anica Butorac, koja je bila prethodno ranjena.

30. 12. — Bribirska omladinska radna četa za Novu godinu pripremila je darove za jedinice XIII primorsko-goranske divizije, Komandu primorskog područja i Komandu mjesta. Polovica omladinske radne čete krenula je u posjet svojim borcima, noseći pripremljene pretežno prehrambene artikle.

30. 12. — Druga polovica Bribirske omladinske radne čete ostala je u Bribiru da spašava centar svoga mjesta (Grad), koji su zapalili četnici. Spasila je što se je spasiti moglo. Uspjela je lokalizirati požar.

30. 12. — U Bribir je došla komisija, koju su sačinjavali kotarski predstojnik Špika i bivši bibrirski učitelj Sudar, da bi stanovnicima Bribira iz-

razili žaljenje zbog počinjenih četničkih zlodjela, te da vide i procijene nastalu štetu i ujedno izraze zadovoljstvo što su stanovnici ostali živi nakon paljenja njihovih kuća. Prisutni građani Bribira oštro su reagirali izjavivši pritom da su jednaki i Nijemci i četnici, a indirektno i oni koji predstavljaju ustašku vlast.

31. 12. — Izvješćujući o četničkim zlodjelima, kao i o dolasku u Bribir kotarskog predstojnika ustaše Ante Špika — Okružnom NOO-u za Hrvatsko primorje tajnik Kotarskog NOO-a Novi Andrija Toljan-Dugi između ostalog ističe: »Mišljenje je naše, a tako isto i naroda da su baš ti ustaški agenti i njemačka komanda uputili četničke bande iz Novog Vinodolskog preko Bribira s uputstvima da pale i ubijaju po miloj volji.«

31. 12. — Njemački vojnici pljačkaju sve ono što je u Bribiru iz četnika ostalo, unatoč »suosjećanju« s patnjama bribirskog stanovništva komisijske Kotarske oblasti u Novom.

31. 12. — Rezime međukorpusnog natjecanja — jedinice XIII primorsko-goranske divizije u okviru međukorpusnog natjecanja u razdoblju od 1. studenog do 31. prosinca 1944. postigle su slijedeće uspjehe: pobili su 1100 neprijateljskih vojnika; zarobili 447 neprijateljskih vojnika; zaplijenili 497 pušaka, 30 puškomitraljeza, 5 šmajsera, 182.570 puščanih metara, 2 teška mitraljeza, 2 laka bacača, 3 topa, 1153 mine za teški bacač, 312 ručnih bombi, 4 motocikla, 5 vagona raznog materijala, 3 vagona brašna i 1 vagon konzerviranog krumpira.

Prosinac

Barake na Treskavcu (Bribirska šuma), gdje su bile smještene ustanove Kotarskog NOO-a Novi, spalio je jedan njemački trup, koji je idući šumom slučajno naišao na snježnu prtinu što je vodila k barakama.

1945. godina

SIJEČANJ

01. 01. — Formirane su 1, 2. i 3. armija NOVJ, (a nešto kasnije i 4. armija NOVJ).

Početak mjeseca

XIII primorsko-goranska divizija proglašena udarnom.

Omladina Bribira obavezala se da će mjesečno sakupljati između ostalog i po 3 kg soli za svoju narodnu vojsku. Tu je normu u siječnju, a zatim i u veljači trostruko premašila sakupivši 19 i pol kg soli, koju su dvije omladinke odnijele u Lokve i predale 43. istarskoj diviziji.

06. 01. — U ranim jutarnjim satima neprijateljski trup napao relejnu stanicu Komande mjesta Novi u Mošunama.

08. 01. — Anton Komadina zvan Popić borac XIII primorsko-goranske divizije izvršio je kod Krmpotske Ruke napad na automobil u kojem su bili njemački oficiri i nakon uspješne akcije poginuo junačkom smrću.

10. 01. — Njemački trup napao Komandu mjesta Novi u predjelu Ri-
čičko Bilo. Tom prilikom poginuo je Srećko Balen, istaknuti prvoborac
Krmepota i tadašnji komandant Komande mjesta Novi.

19. 01. — Nakon upada njemačkog trupa u selo Plužnice (Gornji Zagon)
poginuo je na odborničkom zadatku Josip Zoričić, stolarski majstor, član
Općinskog NOO-a Novi.

19. 01. — Izašao iz tiska »Primorski vjesnik« broj 140 tiskan u Smolniku,
gdje su izgrađene barake za novi smještaj tiskare, te je do oslobođenja na-
stavljeno tiskanje »Primorskog vjesnika« i drugih edicija.

20. 01. — U Moskvi je Mađarska potpisala primirje sa saveznicima.

22. 01. — Održan je u Lokvama (Gorski kotar) sastanak predstavnika
Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje i Okružnog NOO-a za Gorski kotar
na kome se je raspravljalo o načinu kako da se pomogne narodu tih naših
pasivnih krajeva.

23. 01. — U Beogradu održana Prva opća zemaljska sindikalna konfe-
rencija na kojoj je izabran Glavni odbor jedinstvenih sindikata.

VELJAČA

Početkom mjeseca

Prvih dana održan sastanak seoskih dopisnika u općini Ledenice na
inicijativu PROP-odjela Kotarskog NOO-a Novi i »Primorskog vjesnika« gla-
sila JNOF-a za Hrvatsko primorje sa ciljem da se dobije što više seoskih
dopisnika.

U razgovorima maršala Tita s britanskim feldmaršalom Alexanderom
dogovoreno je da dijelovi Jugoslavenske armije, konkretno IV armija, počnu
operacije prema Lici i Gorskom kotaru sa ciljem da privuku na sebe 97.
armijski korpus iz Istre i Slovenskog primorja. Time bi se, a tako je i bilo,
olakšala saveznička ofenziva u sjevernoj Italiji.

04. 02. — Od 4. do 12. veljače održana Jaltka konferencija, zvana i
Krimska konferencija. Održana je u Jalti na Krimu. Konferenciji su pri-
sustvovali predsjednik SAD F. D. Roosevelt, predsjednik Savjeta narodnih
komesara SSSR-a J. V. Staljin i ministar predsjednik Velike Britanije W.
Churchill, te ministri vanjskih poslova tih triju savezničkih zemalja i drugi
vojni i civilni eksperti. Između ostalog konferencija predstavnika triju ve-
likih sila preporučuje maršalu Titu i dru Šubašiću da ostvare svoj spora-
zum i da se stvori vlada na osnovi tog sporazuma, te insistiraju na što
skorijem stvaranju jedinstvene vlade i na proširenju AVNOJ-a onim narod-
nim poslanicima iz skupštine izabrane 1938. godine koji se nisu kompromi-
tiral suradnjom sa okupatorima.

04. 02. — U okupiranoj Crikvenici ustaše su dijelili aprovizaciju (opskrba
građanstva) i to sol, koja je tada bila traženi artikal, jer se moglo mije-
njati za hranu u poljoprivrednim krajevima. Ustaše i njihovi saradnici u
toj su diobi svojim činovnicima i vatrogascima dijelili po 100 kg soli po
članu kućanstva uz cijenu od 150 kuna za kilogram, dok su ostalom građan-
stvu davali 4 kg po osobi uz cijenu od 500 kuna za kilogram.

10. 02. — Ustaše su počeli organizirano pljačkati krmpotska sela: Luku, Juriće, Zabukovac i Podomar. Zaključno do 10. ožujka opljačkali su seljanima 18 krava, 5 konja i 2 magarca.

19. 02. — Oko 40 legionara 392. legionarske divizije u ranim jutarnjim satima opkolili su kuću Pave Blaževića i zarobili, ne znajući tko su, predsjednika Općinskog NOO-a Krmpota Ivana Butorca Martinčića i omladinskog rukovodioca Krmpota Ivicu Pavelića. Odveli su ih u Novi Vinodolski, gdje su istog dana u komandi legionara bili zatvoreni i saslušani.

20. 02. — U ranim jutarnjim satima pobjegli su iz zatvora Ivan Butorac Martinčić i Ivica Pavelić, spustivši se kroz prozor po vanjskoj fasadi zgrade na terasu iz koje su skočili u dvorište, da bi zatim bosu kroz snijeg i po zimi preko Novljanskog polja, Ledenica u pravcu Drsnika stigli u Krmpote.

22. 02. — Ustaše su odveli u svoj garnizon u Krivi Put 55-godišnjeg Pavu Komadinu, seljaka iz Podomara kojeg su, kao simpatizera NOP-a, mučili i tukli, tako da je umro od strašnih batina.

Druga polovina

18 omladinki iz gornjih ledeničkih sela naizmjenice šest po šest, prenosili su teško ranjenu omladinku Anu Mataija-Žiricu u partizansku bolnicu iz sela Bulići. Ranili su je Nijemci prigodom izviđanja njihovih položaja.

23. 02. — Službena vojna misija SSSR-a stigla je u Vrhovni štab NOV i POJ.

OŽUJAK

01. 03. — Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito proglasio NOVJ i POJ redovnom jugoslavenskom vojskom. U Beogradu je izdano saopćenje predsjednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije Josipa Broza Tita prema kojem će se NOVJ odsad nazivati Jugoslavenska armija, a mornarica Jugoslavenska mornarica.

01. 03. — Njemački vojnici iz garnizona Crikvenica ubili su Dragu Muževića. Nalazio se u svom rodnom mjestu Grižanc na bolovanju, budući da je bio teško ranjen.

05. 03. — Poginula na otoku Krku Dora Žurga-Marženka, tajnica Okružnog odbora AFŽ za Hrvatsko primorje.

05. 03. — Maršal Tito i dr Ivan Šubašić složili su se o izboru osoba za kraljevske namjesnike, te je nakon toga izdato u Londonu saopćenje Dvorske kancelarije prema kojem se za kraljevske namjesnike imenuju dr Srđan Budisavljević (Srbin), dr Ante Mandić (Hrvat) i inž. Dušan Srnec (Slovenac).

07. 03. — Vlada dra Ivana Šubašića u inozemstvu i Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije podnijeli ostavke u interesu osnivanja jedinstvene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije. Kraljevsko namjesništvo povjeralo sastav vlade maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu.

07. 03. — Formirana u Beogradu jedinstvena Privremena jugoslavenska vlada pod predsjedanjem maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita, koji u njoj istodobno ima i dužnost ministra narodne obrane, a funkcija članova vlade trajat će do sastanka Ustavotvorne skupštine. U vladu je ušlo i nekoliko predstavnika starog buržoaskog poretka. (Ova vlada nazvana je i vlada Tito—Šubašić.)

07. 03. — Odštampan je milijunti otisak »Primorskog vjesnika« glasila JNOF-a Hrvatskog primorja.

08. 03. — Na oslobođenom području kotara Novi i kotara Crikvenica proslavljen je Dan žena paljenjem kresova po brdima, pisanjem parola i lijepljenjem plakata.

08. 03. — U Triblju, nedaleko od okupirane Crikvenice na veoma uspješnom mitingu AFŽ-a prisustvovalo je 400 osoba.

09. 03. — Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito predsjednik nove privremene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije objavio je deklaraciju nove jugoslavenske vlade.

10. 03. — Nedaleko od mosta na rijeci Dobri prilikom izvršenja zadatka poginula je Anka Pađen iz Ledenica, prva Primorka narodni oficir — potporučnik u 43. istarskoj diviziji, član predsjedništva Centralnog odbora USAOJ-a. Posmrtno proglašena narodnim herojem.

12. 03. — Velika Britanija priznaje novu vladu Demokratske Federativne Jugoslavije na čelu s drugom Titom i upućuje u Beograd svog ambasadora, to isto čini SSSR 20. ožujka i SAD 31. ožujka.

13. 03. — Borbena grupa primorsko-goranskog odreda ubila je kod Crikvenice 2, a ranila 5 neprijateljskih vojnika, među kojima je bio i jedan oficir.

15. 03. — Grupa vojnika 392. legionarske Plave divizije došla je u selo Kričinu (Bribir) u pljačku, koju je izvidnički vod I odreda natjerao u bijeg.

Sredinom mjeseca

Odlukom Glavnog štaba Hrvatske komandant 43. istarske divizije potpukovnik Savo Vukelić premješten je po potrebi službe u Glavni štab. Na njegovo mjesto postavljen je dosadašnji komandant XIII primorsko-goranske divizije Dušan Vlaisavljević, dok je za komandanta XIII primorsko-goranske divizije postavljen potpukovnik Nikola Grubor.

21—25. 03. — Omladina kotara Novi na prijedlog Kotarskog komiteta SKOJ-a i Kotarskog odbora USAOH-a organizira uspješan udarnički tjedan u natjecanju za pomoć porodicama boraca NOR-a i socijalno ugroženim osobama, te pomoći Jugoslavenskoj armiji.

22. 03. — Ustaše iz Krivog Puta, Senja i Novog Vinodolskog, njih oko 250 do 300, izvršili pljačku krmpotskih sela, koju su nastavili 23. i 24. ožujka.

25. 03. — Grupa ustaša opljačkala selo Mataija Dragu, odveli 40 goveda i 100 grla sitne stoke (ovaca i jagnjadi) te nekoliko pari konja. Ženama su na silu pokupili prstenje pod prijetnjom da će im rezati prste, ako ih ne skinu. Zapalili su sve stogove sijena. Zarobili tri partizana, Dragu Žanića, Tomu Mataiju i Ivana Mataiju (Magića).

28. 03. — Konferencija pilanskih radnika i kirijaša s područja kotara Novi održana u prostorijama Kotarskog NOO-a Novi u šumskom području Veternica. Sastanku je prisustvovao u ime Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje Andre Arbanas, a osnovna tema konferencije bila je osposobljavanje pilana i rad poslije oslobođenja.

30. 03. — Na Dedinju u Beogradu maršal Tito primio je predstavnice žena Hrvatskog primorja i Istre, koje su došle k njemu u pratnji drugarice Spasenije Babović. Genoveva Tomić iz Bribira, predsjednica Okružnog od-

bora AFŽ-a za Hrvatsko primorje, Lea Rainer, Istranka iz Pazina, Gioia La Neve, Talijanka iz Rijeke i Danica Majstorović iz Sušaka upoznale su druga Tita s učešćem žena u NOB-u i s prilikama u Istri i Hrvatskom primorju.

Krajem mjeseca

Pod rukovodstvom Narodnooslobodilačkih odbora narod sela općina Tribalj i Grižane-Belgrad pristupio je vlastitim snagama rješenju pitanja elektrifikacije sela kroz koja prolazi vod visokog napona.

TRAVANJ

Početkom mjeseca

Josip Broz Tito, kao predsjednik privremene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije posjećuje Moskvu.

08. 04. — Federalna Srbija dobila je svoju narodnu vladu na zasjedanju Antifašističke skupštine narodnog oslobođenja Srbije u Beogradu.

11. 04. — Demokratska Federativna Jugoslavija sklapa sa SSSR-om »Ugovor o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i poslijeratnoj suradnji«.

12. 04. — Izvršen proboj na Srijemskom frontu. Ovaj zadatak bio je povjeren Prvoj armiji. Druga i Treća armija kao i ostale jedinice u neprijateljskoj pozadini pomagali su joj da izvrši taj zadatak dobiven od vrhovnog komandanta druga Tita.

12. 04. Umro predsjednik SAD Franklin Delano Roosevelt — sudionik na konferencijama u Moskvi, Teheranu i Jalti.

13. 04. — U Bribirskoj šumi u području Pod Igar naišli su sasvim slučajno njemački vojnici, krstareći šumom, na odbornika Općinskog NOO-a Bribir Jerka Saftića, te ga zarobili. Istovremeno su u tom području naišli na baraku Općinskog NOO-a Bribir. U istoj baraci svezali su Jerka Saftića, te ga zajedno s arhivom NOO-a i barakom tako svezanog zapalili.

13. 04. — Britanski torpedni čamci potopili kod Glavnine njemački ratni brod, razarač TA 45 »spica«. U toku dana brodolomci u gumenim čamcima stigli su u Novi Vinodolski u predio zvan Zagori.

14. 04. — U Splitu formirana narodna vlada Federalne Države Hrvatske, na čelu s predsjednikom drom Vladimirom Bakarićem, tada sekretarom Centralnog komiteta KP Hrvatske.

14. 04. — Formirana je u Skoplju narodna vlada Federalne Makedonije.

14. 04. — ZAVNOBIH formirao narodnu vladu Bosne i Hercegovine.

15. 04. — Njemački okupator razara kameni most na magistrali u Novom Vinodolskom.

15. 04. — Borci 19. dalmatinske udarne divizije slomili su ogorčeni otpor njemačkih trupa na Gradini—Ledenice.

16. 04. — Oslobođen Novi Vinodolski, Selce i Crikvenica, odnosno cijeli Vinodolski kraj.

16. 04. — Hotel »Therapia« u Crikvenici pretvoren u bolnicu IV jugoslavenske narodne armije.

21. 04. — Nakon žestokih uličnih borbi oslobođen je Sušak. Do tada su dalmatinske udarne divizije 19, 20. i 26. u uspješnim koordiniranim akcijama s Jugoslavenskom mornaricom i odredom mornaričke pješadije, oslobodila kroz desetak dana: Karlobag, Jablanac, Senj, Novi Vinodolski, Cri-

kvenicu, Kraljevicu i Bakar, te otoke Rab, Pag i Krk, te sa ostalim jedinicama IV armije krenule dalje za oslobođenje naše domovine.

22. 04. — Vrhovni komandant maršal Jugoslavije Josip Broz Tito pohvalio je jedinice IV armije i jedinice mornarice koje su zauzele i oslobodile Hrvatsko primorje, te izvršili desant na otoke Rab, Krk, Cres i Lošinj, koji su poslije dugogodišnjeg robovanja pod fašističkom okupacijom vraćeni u sastav naše domovine.

24. 04. — Primorsko-goranska družina »Ivan Goran Kovačić« promijenila je ime u Primorsko-goranska družina »Nikola Car«, nakon povratka s turneje po Dalmaciji.

24. 04. — Predsjedništvo ZAVNOH-a ustanovilo Vrhovni sud Hrvatske.

25. 04. — U San Francisku — SAD održana konferencija predstavnika Ujedinjenih naroda, koja je trebala razraditi detaljan plan o zaštiti budućeg svjetskog mira na kojoj su sudjelovali i predstavnici Demokratske Federativne Jugoslavije.

29. 04. — U zgradi Domaćinske škole u Novom Vinodolskom održana je osnivačka skupština JNOF-a za općinu Novi. Izabran je uži i širi odbor na čelu sa predsjednikom Josipom Sokolićem-Filkom.

30. 04. — Veliki admiral Dönitz objavio putem Radio-stanice Hamburg da je u Berlinu u svojoj kancelariji umro Adolf Hitler. (Primjedba DJ — počinio samoubijstvo.)

Krajem mjeseca

Krajem travnja počelo je čišćenje mina uz morsku obalu i u Velebit-skom kanalu na području kotara Crikvenica i kotara Novi, što su ih postavili Nijemci u ovom dijelu Hrvatskog primorja. U tu svrhu bila su stigla i u Crikvenicu dva engleska broda.

SVIBANJ

01. 05. — Jake snage IV armije prodrle su u Trst i vode žestoke ulične borbe u centru grada.

01. 05. — U Crikvenicu stigli već po treći put tri engleska osrednja broda za čišćenje mina (minolovac) u ovom kanalu.

02. 05. — Borci IV jugoslavenske armije oslobađaju Trst.

02. 05. — Uvečer su pioniri Crikvenice pod rukovodstvom starijih boraca izveli partizanski marš »U koloni po jedan« kroz Crikvenicu do groblja, gdje su zapalili logorske vatre i sjedili oko njih i slušali stare borce o bor-bama protiv okupatora i domaćih izdajica.

02. 05. — Jedinice Jugoslavenske armije oslobodile cijelu Istru.

02. 05. — Jugoslavenski ministar vanjskih poslova dr Ivan Šubašić sudjeluje kao delegat na Konferenciji Ujedinjenih naroda u San Francisku i, između ostalog, zalaže se za prijem Poljske u članstvo OUN.

03. 05. — Oslobođena Rijeka.

03. 05. — Vrhovni komandant Jugoslavenske armije drug Tito pohvaljuje jedinice IV armije i jedinice mornarice, koje su oslobodile Rijeku i Pulu.

Početkom mjeseca

Prvih dana izvršila se na području kotara Crikvenica i kotara Novi podjela hrane civilnom pučanstvu.

Prvih dana Kotarski odbor Crvenog križa u Novom Vinodolskom primio je od Okružnog odbora Crvenog križa za Hrvatsko primorje veću količinu odjevnih predmeta za postradalo stanovništvo, što su poslali naši iseljenici iz SAD.

Prvih dana omladina kotara Kraljevice u sabirnoj akciji sakupila je 201 komad raznih odjevnih predmeta, 25 pari cipela i čarapa, te iste predala Socijalnoj službi Kotarskog NOO-a Novi da podijeli najpotrebnijima.

05—12. 05. — Okružni NOO za Hrvatsko primorje organizirao je u Selcima seminar za prosvjetne radnike sa svoga područja. Pohađalo ga je ukupno 215 prosvjetnih radnika. Svrha je bila da se prosvjetni radnici upoznaju s poviješću NOP-a a i s tekovinama NOB-e s obzirom na novu školsku godinu u novoj Jugoslaviji.

06. 05. — Održana je u Novom Vinodolskom kotarska konferencija AFŽ-a za Novi na kojoj je za predsjednicu izabrana Ana Mataija.

07. 05. — Više od 40.000 osoba sudjelovalo je u Rijeci na svečanim manifestacijama u povodu oslobođenja. Govore su održali: Jurica Knez, tajnik JNOF-a za Hrvatsko primorje i sekretar Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje, Ante Vrkljan, ministar prosvjete vlade Demokratske Federalne Hrvatske, major Anton Kargačin (Belić), komandant Komande grada Rijeke i Dino Faraguna, predsjednik Talijanske unije.

07. 05. — Uspostavljen promet na Jadranskoj magistrali Novi Vinodolski—Crikvenica nakon popravaka mostova u Crikvenici i Novom Vinodolskom.

07. 05. — Omladina Klenovice iskrcala 800 vagona pšenice s broda u Žrnovnici.

07. 05. — U pomoć omladini Crikvenice, koja je radila u bolnici IV armije, došle su omladinke iz Bribira, Zagona, Ledenica i Novog Vinodolskog.

08. 05. — Oslobođen je Zagreb.

09. 05. — Bezuvjetna kapitulacija Njemačke. Završetak drugog svjetskog rata. Dan pobjede!

11. 05. — Održava se u Splitu Prva zemaljska sindikalna konferencija za Hrvatsku u prisutnosti 180 delegata radnika i namještenika iz raznih krajeva Hrvatske:

14. 05. — U Bakarskom zaljevu brod »Ljubljana« naišao na minu i potonuo. Poginulo je 25 članova posade uključujući i komandanta broda Ljuba Dorčića, kapetana duge plovidbe iz Novog Vinodolskog.

14. 05. — Odlučan odgovor jugoslavenske vlade na anglo-američku notu u vezi s pitanjem vojne okupacije Istre, Trsta i Slovenskog primorja od trupa Jugoslavenske armije, koje je u žestokim borbama protiv zajedničkog neprijatelja oslobodila.

Sredinom mjeseca

Oko 15. svibnja Kotarski odbor Crvenog križa u Novom Vinodolskom primio je od Okružnog odbora Crvenog križa za Hrvatsko primorje raznih odjevnih predmeta za siromašno pučanstvo koje su poslali američki Hrvati.

15. 05. — Omladina kotara Novi dala je od oslobođenja Novog u natjecanju s omladinom Crikvenice i Sušaka 2038 nadnica, oprala 3.784 komada rublja svojoj vojsci, sakupila 1009 obroka hrane, 562 litre mlijeka, 159 kom.

jaja, 5 kg šećera, 14 kg sira, 9 lit. rakije, 22 litre vina. Za sjetvu kroz ovaj mjesec dala je omladina 594 radna dana.

15. 05. — Demokratska Federativna Jugoslavija je oslobođena. Borbe protiv njemačkog okupatora i domaćih izdajica — ustaša, koji su i nakon kapitulacije Njemačke vodili borbu s jedinicama Jugoslavenske armije s namjerom da nekažnjeni prijeđu granice Demokratske Dederativne Jugoslavije su okončane.

U završnim operacijama za oslobođenje zemlje Jugoslavenska armija je imala 800.000 boraca svrstanih u 60 divizija i drugih jedinica.

NAPOMENA:

Za izradu ove kronologije — Dogodilo se u Vinodolu 1943—1945, od kapitulacije Italije do oslobođenja — upotrijebljeni su ovi izvori:

— Izdanja Primorskog vjesnika — Glasila NOP-a, odnosno Glasila JNOF-e Hrvatskog primorja 1943—1945;

— Dokumenta i sjećanja boraca NOR-a (knjige Viševica I i Viševica II 1941—1945). Narodni muzej i galerija Novi Vinodolski;

— Dokumenta iz Muzejske zbirke Crikvenica 1943—1945.

— Dokumenti Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, Rijeka, 1943—1945.

— Kronologija važnih događaja u 1943. i 1944. ZAVNOH-a — Zbornik Instituta za Historiju radničkog pokreta Hrvatske ,knjiga I ,Zagreb 1964, knjiga II, Zagreb 1970. i knjiga III, Zagreb 1975.

— Enciklopedija Jugoslavije, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1971.

— Enciklopedija leksikografskog zavoda, Zagreb, 1968.

— Petar Strčić: Zapisnici sjednica Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje 1943—1945. g. Rijeka, 1975.

— Dr Vinko Antić: Vinodolska Selca u borbi, Selca, 1975.

— Andrija Tus: Brbir u revolucionarnom pokretu i oslobodilačkom ratu, Zagreb, 1971.

— Fotomonografija Crikveničko-vinodolske rivijere, Zagreb, 1972.

— Tekstualni tumač geografske karte — Značajnija mjesta i datumi određenih zbivanja na području Vinodola u toku NOB-a 1941. do 1945 .g. Narodnog muzeja i galerije Novi Vinodolski, 1983.

— Joso Sokolić, Školstvo Vinodola. Vinodolski zbornik, 3, Crikvenica 1983, str. 430.